

TRAFİK SİCİLİNE TESCİLLİ MOTORLU ARAÇLARIN MÜLKİYET HAKKI TMK MD. 988 KAPSAMINDA KAZANILABİLİR Mİ?

Is It Possible to Acquire Ownership of Motor Vehicles Registered in the Traffic Registry Under Article 988 of the Turkish Civil Code?

Turan TUNÇ*

Öz: Zilyedinin rızasıyla elden çıkan taşınır eşyalar üzerindeki aynı hakların tasarruf yetkisini haiz olmayan emin sıfatıyla zilyet tarafından geçerli şekilde devredileceğini düzenleyen TMK md. 988 kuralının Karayolları Trafik Kanununa tâbi motorlu araçlar ile ilişkisinin öğretide ve özellikle yargı kararlarında sistematik bir şekilde ele alınmadığı görülmektedir. Öğretide genel bir ifade tarzıyla motorlu araçların tasarruf yetkisi bulunmayan emin sıfatıyla zilyetten kazanılamayacağı ifade edilmektedir. Bu noktada özellikle Yargıtay kararlarındaki tutarsızlıklar dikkat çekicidir. Kararlarına bakıldığında Yüksek Mahkemenin tescilli motorlu araçlar bakımından TMK md. 988'i uygulamamak, iyiniyetli kimseyi derhal malik kılmamak yönünde bir irade ortaya koyduğu; ancak bunu yaparken yeterli gerekçeyi tam olarak oluşturmadığı görülmektedir. Burada sorunun daha ziyade aracın rızayla elden çıkıp çıkmadığı ile sahte belgeler kullanılmak suretiyle iyiniyetli üçüncü kişilerle yapılan sözleşmelerin geçerli olup olmadıkları noktasında toplandığını söylemek mümkündür. İşbu çalışmada, motorlu araçlar üzerindeki mülkiyet hakkının devrine ilişkin özellikler arz eden hususlar ana hatlarıyla açıklandıktan sonra bahse konu sorunlara ilişkin yargı kararları ve öğretideki görüşler ele alınarak motorlu araçların üzerindeki mülkiyet hakkının TMK md. 988 kapsamında kazanılıp kazanılamayacağı inceleme konusu edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Emin Sıfatıyla Zilyet, Motorlu Araç, Rızayla Elden Çıkma, Sahte Belge

Abstract: It is observed that the relationship between Article 988 of the Turkish Civil Code (TCC)—which stipulates that movable property transferred with the consent of its possessor may be validly transferred by an entrusted possessor without the authority to dispose of real rights—and motor vehicles subject to the Road Traffic Act has not been systematically addressed in the doctrine or, in particular, in judicial decisions. In academic writings, it is generally stated in broad terms that motor vehicles cannot be acquired from an entrusted possessor without the power of disposition. At this point, the inconsistencies in the Court of Cassation's decisions are particularly noteworthy. An examination of the decisions reveals that the High Court has adopted an approach whereby it refrains from applying Article 988 of the TCC to registered motor vehicles and avoids recognizing the immediate acquisition of ownership by bona fide third parties. However, it appears that the Court has not provided sufficient legal reasoning to justify this stance. The core of the issue seems to revolve around whether the vehicle was transferred voluntarily and whether contracts concluded with bona fide third parties based on forged documents can be deemed valid. In this study, after outlining the distinctive aspects concerning the transfer of ownership of motor vehicles, judicial decisions and doctrinal opinions on the aforementioned issues will be analyzed to examine whether ownership of motor vehicles can be acquired under Article 988 of the TCC.

Key Words: Entrusted Possessor, Voluntary Transfer of Possession, Forged Document

* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, trntunturan@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3483-2713

Makale Geliş Tarihi: 18.04.2025, Makale Kabul Tarihi: 01.05.2025

GİRİŞ

Türk/İsviçre hukukunda devir yetkisi olmayan bir kimseden taşınır mülkiyetinin kazanılabilmesine yönelik temel ilke, TMK md. 763/2'de (ZGB Art. 714 II) düzenlenmiştir: “*Bir taşınırın zilyetliğini iyiniyetle ve malik olmak üzere devralan kimse, devredenin mülkiyeti devir yetkisi olmasa bile, zilyetlik hükümlerine göre kazanmanın korunduğu hâllerde o şeyin maliki olur.*” Mezkûr hükümde atfı yapılan “*zilyetlik hükümlerine göre kazanmanın korunduğu hâller*”, başka söyleyişle hangi hâllerde yetkisiz zilyetten taşınır eşyalarda mülkiyet (veya sınırlı ayni hak) kazanımının korunacağına ilişkin koşullar TMK md. 988-991'de (ZGB Art. 933-936) düzenlenmiştir. Bakıldığı zaman anılan kuralların esas olarak çekişme konusu eşyanın hak sahibinin elinden rızasıyla çıkıp çıkmadığı etrafında şekillendikleri ve merkezde ise üçüncü kişinin iyiniyetinin bulunduğu görülmektedir.

Bu çerçevede zilyedinin rızasıyla elinden çıkan taşınır eşyalar üzerinde iyiniyetli üçüncü kişilerin aynı hak kazanımlarının korunacağı hususu genel olarak ifade edilebilir (TMK md. 988). Bunun yanında taşınır eşya niteliğinden kuşku duyulmayan trafik siciline kayıtlı motorlu araçlar üzerindeki mülkiyet hakkının bu kapsamda kazanılabilir olup olmadığı tartışmalıdır¹. Zira kanun koyucu taşınır mülkiyetinin devrine yönelik genel ilkelerden ayrılarak trafik siciline tescil edilmiş motorlu araçların “*her çeşit satış ve devirlerinin*” ilgili kayıtlar esas alınarak noterler tarafından yapılacağını hükme bağlamıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde trafik siciline tescil edilmiş motorlu araçlara ilişkin temel kavramlar açıklanarak konumuzla sınırlı bir şekilde bu araçların devrinde özellik arz eden hususlar ele alınacaktır. İkinci bölümde ise trafik siciline kayıtlı motorlu araçların tasarruf yetkisini haiz olmayan kişilerden kazanımına ilişkin yargı kararları ve öğretide ileri sürülen görüşlerin izahını müteakip konu hakkındaki değerlendirmelerimize yer verilecektir.

I. MOTORLU ARAÇLARIN DEVRİNE İLİŞKİN GENEL HUSUSLAR

A. MOTORLU ARAÇ KAVRAMI

Motorlu araçlar, 13/10/1983 tarihli ve 2981 sayılı Karayolları Trafik Kanununda (KTK) ve Karayolları Trafik Yönetmeliğinde² (KTY) doğrudan tanımlanmamış; nelerin motorlu araç olduğu sayma usulüyle tespit edilmiştir.³ Bununla birlikte mezkûr Kanunda yer alan diğer tanımlardan hareketle bahse konu kavramın genel çerçevesini çizmek mümkündür.⁴ KTK md. 3 uyarınca araç, “*karayolunda kullanılabilen motorlu, motorsuz ve özel amaçlı taşıtlar ile iş makineleri ve lastik tekerlekli traktörlerin genel adıdır*”. Diğer yandan “*karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan araçlar*”ı taşıt olarak tanımlayan Kanun, söz konusu taşıtlardan “*makine gücü ile yürütülenler*”in

¹ Bkz. II, B, C.

² RG, 18.07.1997, S. 23053 Mükerrer.

³ Ekrem Kurt, “Motorlu Araç Mülkiyetinin Devri, Tescili ve Harici Devirler”, C. 8, S. Özel, 2013, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, s. 1859.

⁴ Kurt, 2013, s. 1858.

motorlu taşıt olduğunu vaz etmiştir (KTK md. 3). Bunun yanında karayolunda “*makine gücü ile yürütülen*” araçların tamamı insan, hayvan veya yük taşımak amacına hizmet etmez. Örneğin yol yapımı, tarım, bayındırlık vb. alanlarda kullanılan iş makineleri bu tür araçlardandır.⁵ Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde motorlu araç kavramının, karayolunda kullanıma elverişli, makine gücüyle hareket eden ve kanunda öngörülen özel amaca (taşıma, yapım, tarım vb.) hizmet eden araçları ifade ettiği söylenebilir.⁶

B. TESCİL VE TRAFİK SİCİLİ

KTK md. 19 araç sahiplerine araçlarını tescil ettirme ve tescil belgesi alma zorunluluğu getirmiştir. Hangi araçların tescil edileceğine ilişkin kural ise KTY md. 28’de belirlenmiştir. Mezkûr maddeye göre “*bütün motorlu araçlar*” ile KTY’de “*tescili zorunlu kılınan motorsuz araçlar*”ın⁷ yetkili kuruluşlar nezdinde tescil⁸ ettirileceği hükme bağlanmıştır. Tescil işlemleri, öğreti ve içtihatla kullanılagelen yaygın adıyla “trafik sicili”ne⁹ yapılır¹⁰ ve müteakiben araca ve malikine ait bilgileri içeren araç tescil belgesi (ruhsat)¹¹ ilgisine elden verilir.¹²

⁵ KTK md. 3: “*İş makineleri: Yol inşaat makineleri ile benzeri tarım, sanayi, bayındırlık, millî savunma ile çeşitli kuruluşların iş ve hizmetlerinde kullanılan; iş amacına göre üzerine çeşitli ekipmanlar monte edilmiş; karayolunda insan, hayvan, yük taşımada kullanılmayan motorlu araçlardır.*”

⁶ Krş. Kurt, 2013, s. 1859. Murat Doğan, “Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, S. 3-4, 2008 s. 188, Alper Uyumaz, Motorlu Taşıt Rehni, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 154.

⁷ Örneğin KTY md. 42’de “*yüklü ağırlığı 750 kg.ın üstündeki römork ve yarı römorklar*” tescil edileceği hükme bağlanmıştır.

⁸ Motorlu araçlar bakımından tescil kavramı, taşınmaz hukukunda tapu kütüğüne kayıtlı taşınmazlar üzerine aynı hakların yazılmasını ifade eden (TMK md. 1008) ve bu yönüyle teknik bir anlamı ifade eden işleminden farklıdır. Burada tescil kavramının teknik bir anlamdan ziyade genel olarak motorlu araçlar ile sahiplerine ilişkin bilgilerin sicile yazılması anlamında kullanıldığı söylenebilir. Buna göre tescilin konusunu mutlaka bir aynı hak teşkil etmez; kira gibi kişisel haklar [Tescil Yönetmeliği (bkz. dn 10) md. 10/18] veya araçlar üzerinde kullanılan yazı, resim veya logolar da tescil edilebilir (Tescil Yönetmeliği, md. 23).

⁹ Tescil Yönetmeliğinde “araç sicili” olarak bahsedilmektedir (md. 8).

¹⁰ 2/1/2017 tarihli ve 680 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 61 inci maddesiyle KTK’ya ilave edilen Ek 18 inci maddesinde tescil işlemlerinin Emniyet Genel Müdürlüğünün yanında noterlikler tarafından da gerçekleştirilebileceği hükme bağlanmıştır. Tescil işlemlerinin yürütülmesinin usul ve esasları 31/1/2018 tarihli ve 30318 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Araçların Satış, Devir ve Tescil Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönetmelikte (Tescil Yönetmeliği) düzenlenmiştir. Bu Yönetmeliğe göre güvenlik kurumlarına ait araçlar ile raylı sistemde çalışan araçlar, iş makineleri, tarımda kullanılan motorsuz taşıtlar dışında kalan tüm motorlu araçların tescil işlemleri noterlikler tarafından yürütülecektir (md. 9). Mezkûr Yönetmelikte “*noterler tarafından tescili yapılacak veya yapılan araçların satış, devir ve her türlü tescil işlemleri ile araç sahiplerinin tescile esas bilgileri*”nin Türkiye Noterler Birliğine ait Araç Sicil ve Tescil Sistemi olarak adlandırılan veri tabanına kaydedileceği ve saklanacağı öngörülmüştür (md. 7).

¹¹ Tescil Yönetmeliği md. 12/1-c.1: “*Araç tescil belgesi, araca ve araç sahibine ilişkin bilgileri içeren ve tescile yetkili olanlar tarafından düzenlenen belgedir.*”

Trafik siciline yapılan tescil, açıklayıcı nitelikte olup daha ziyade idari ve mali işlemlerde sorumluların belirlenmesine yöneliktir.¹³ Bu anlamda sicil kaydı ve araç tescil belgesi hak sahipliğine yalnızca karine teşkil eder. Dolayısıyla motorlu aracın gerçek malikinin trafik sicilinde adı yazılı kimseden başkasının olması mümkündür.¹⁴

Trafik sicili ve bu sicile yapılan kayıtlara dayanak teşkil eden belgeler gizlidir.¹⁵ Bu nedenle bir kimsenin sicil kaydını incelemesi mümkün olmadığı gibi böyle bir ödevi bulduğundan da bahsedilemez. Bu nedenle trafik siciline ilişkin bir kayıt ancak trafik tescil belgesinde yer aldığı kadarıyla üçüncü kişilerin iyiniyetini bertaraf edebilir.¹⁶ Trafik sicilinin aleni olmamasının bir başka sonucu da sicil kaydına güvenin korunmayacak olmasıdır.¹⁷ Zaten sicilin gizliliği ilkesi gereğince burada yer alan bir kaydı ilgisini inanılır kılsa dahi üçüncü kişilerin görmesi mümkün olmayacağından buna güvenmesinden de bahsedilemeyecektir.

C. TESCİLLİ MOTORLU ARAÇLARIN DEVRİ

Tescil edilmiş motorlu araçların mülkiyetini devir amacı güden sözleşmeler hakkında KTK md. 20/1-(d) şu kuralı getirmiştir:¹⁸ “*Tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri*¹⁹, *satış ve devri yapılacak araçtan dolayı motorlu*

¹² Tescil Yönetmeliği md. 10/1: “*Araçların tescili ile araç tescil belgesinin düzenlenmesi işlemleri, araç sahiplerinin, kanuni temsilcilerinin, vekillerinin veya kamu kurum veya kuruluşları ile tüzel kişilerce yetkilendirilen kişilerin başvuruları üzerine elektronik ortamda ilgisine göre noterler veya Emniyet Genel Müdürlüğü trafik tescil kuruluşları tarafından yapılır ve araç tescil belgesi basılarak imzalanır. Araç tescil belgesi, ilgililerine elden teslim edilir.*”

¹³ Hasan Seçkin Ozanoğlu, “Türk Medeni Kanunu’nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Taşıt Rehni) Üzerine”, C. V, S. 1-2, 2001, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 29; Doğan, 2008, s. 192; Kurt, 2013, 1900; Uyumuz, 2012, 290.

¹⁴ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 774; Ozanoğlu, 2001, s. 29.

¹⁵ Trafik sicilinin aleni olmadığı öteden beri öğreti ve içtihatla dile getirilmekle birlikte (bkz. Rona Serozan, 2014, Eşya Hukuku I, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 341; Ozanoğlu, 2001, s. 30; Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, 19.12.2014 tarihli ve E: 2014/7768, K: 2014/8271, T: 19.12.2014) bu husus 2017 yılında KTK’ya ilave edilen Ek 18 inci maddede kesin bir şekilde hükme bağlanmıştır: “*Araç sicilleri ve bu sicillerin tutulmasına dayanak olan belgeler gizlidir. Bunlar, yetkili ve sorumlular ile teftiş ve denetim yetkisi olanlar dışında kimse tarafından görülüp incelenemez. Mahkemeler bu hükmün dışındadır. Bu bilgileri işleyen görevliler ve araç kayıtlarından faydalanan diğer görevliler de bu gizliliğe uymak zorundadırlar.*”

¹⁶ Ozanoğlu, 2001, s. 31.

¹⁷ M. Kemal Oğuzman/ Özer Seliçi/ Saibe Oktay-Özdemir, Eşya Hukuku, 21. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 744; Haluk Nami Nomer/ Serkan Ergüne, Eşya Hukuku – Zilyetlik ve Tapu Sicili, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 72; Ş. Barış, Özçelik, 2019, “Motorlu Araç Mülkiyetinin Yetkisiz Kimseden Devralınması ve Sonuçları”, C. 68, S. 4, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 850; Serozan, s. 139, 189; Ozanoğlu, 2001, s. 30, 31; Kurt, 2013, s. 1908.

¹⁸ Aynı esas, KTY md. 36/1’de ve Tescil Yönetmeliği md. 18/1’de tekrar edilmiştir.

¹⁹ Buradaki “devir” ibaresiyle, satış dışında kalan bağış ve trampa gibi mülkiyet devrini amaçlayan sözleşmeler kastedilmiştir. Terminoloji eleştirisi için bkz. Kurt, 2013, s.

taşıtlar vergisi, gecikme faizi, gecikme zammı, vergi cezası ve trafik idari para cezası borcu bulunmadığının tespit edilmesi ve taşıt üzerinde satış ve/veya devri kısıtlayıcı herhangi bir tedbir veya kayıt bulunmaması halinde, araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi veya trafik tescil kayıtları esas alınarak noterler tarafından yapılır. Noterler tarafından yapılmayan her çeşit satış ve devirler geçersizdir”

Söz konusu madde, genel ilkelere iki noktadan istisna teşkil eder. Kural olarak başkasına ait haklar üzerinde taahhütte bulunmak, bu haklarla ilgili sözleşmeyle borç üstlenmek mümkündür. Dolayısıyla bir kimse başkasına ait eşyayla ilgili geçerli bir satış sözleşmesi akdedebilir.²⁰ Buna karşın KTK md. 20/1-(d) kuralından anlaşılabacağı üzere tescilli motorlu araçların mülkiyetini devir amacı güden sözleşmelerin tanziminde noterler devreden tarafın araç sahibi veya yetkili temsilcisi olup olmadığını dikkate alacaktır.²¹ Bahse konu hüküm ikinci olarak şekil özgürlüğü ilkesine istisna getirir. Sözleşmelerin geçerliliğinin herhangi bir şekle tâbi olmaması kuraldır (TBK md. 12/1). Bu kurala uygun olarak taşınır eşyaların mülkiyetinin devrine ilişkin sözleşmeler için şekil serbestisi geçerlidir.²² Dolayısıyla KTK md. 20/1-(d) kurahyla bu esastan ayrılarak tescilli araçlar üzerindeki mülkiyet hakkının devrini amaçlayan sözleşmelerin geçerliliği resmi şekle tâbi kılınmıştır.^{23, 24}

Buna karşın mülkiyetin hakkının devrini sağlayan tasarruf işlemi bakımından genel kuraldan bir sapma yoktur. Tescil edilmiş araçlar üzerindeki mülkiyet hakkı, TMK md. 763/1'deki genel kural doğrultusunda araç zilyetliğinin karşı tarafa devredilmesiyle nakledilir. Başka deyişle muhatap bahse konu aracın mülkiyetini, noterde akdedilen sözleşmenin ardından aracın zilyetliğini devraldığında kazanır.²⁵

1864, 1865. KTK md. 20/1-(d) bağlamında taşınır eşyalar bakımından yapılagelen sebebe bağlılık tartışmasına girilmeksizin motorlu araçlar üzerindeki mülkiyet hakkının resmi şekle uyulmaksızın yalnızca zilyetliğin devri suretiyle nakledilemeyeceği kabul edilir. M. Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, Borçlar Hukuku C.1, 11. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 144 dn. 372; Kurt, 2013, s. 1866, 1867; Özçelik, 2019, s. 845.

²⁰ Eren, 2019 s. 180; Oğuzman/ Öz, 2013 s. 91.

²¹ Özçelik, 2019, s. 843, 844.

²² Peter Liver, Schweizerisches Privatrecht, Fünfter Band, Sachenrecht, Erster Halbband, Das Eigentum, Helbing & Lichtenhahn Verlag AG, Basel & Stuttgart, 1977, s. 317; Jale Akipek/ Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, Eşya Hukuku, 2. Baskı, Beta, İstanbul, 2018, s. 584; Turhan Esener/ Kudret Güven, Eşya Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 323.

²³ Eren, 2019 s. 775; Oğuzman/ Öz, 2013 s. 143, 144; Kurt, 2013, s. 1863; Özçelik, 2019, s. 843.

²⁴ Aksi yönde: Aydın Aybay/ Hüseyin Hatemi, Eşya Hukuku, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 159, 160. Hatemi'ye göre KTK md. 20/1-(d) kuralı düzen hükmü niteliğinde olup taşınır eşyalara ilişkin sözleşmelerin şekle tâbi olmama kuralına istisna teşkil etmez. Buna göre yazar tescilli motorlu araçların devrine ilişkin sözleşmenin şekle tâbi olmadığı görüşündedir. Aynı yönde: Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, Medenî Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, 2014, s. 249.

²⁵ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 744 dn. 23; Eren, 2019 s. 774, 775; Ozanoğlu, 2001, s. 29, 30; Kurt, 2013, s. 1862, 1872; Özçelik, 2019, s. 844.

II. TESCİLLİ MOTORLU ARAÇLARIN MÜLKİYETİNİN TMK MD. 988 KAPSAMINDA KAZANILMASI MÜMKÜN MÜDÜR?

A. GENEL HATLARIYLA TMK MD. 988 KAPSAMINDA TAŞINIR MÜLKİYETİNİN EMİN SIFATIYLA ZİLYETTEN İKTİSAP EDİLME ŞARTLARI

Kökene eski Cermen hukukuna uzanan TMK md. 988 (ZGB Art. 933), iyiniyetli kişilerin tasarruf yetkisi olmayan kişilerden taşınır eşyalar üzerinde derhal (belirli bir sürenin geçmesi aranmaksızın) aynı hak kazanmasına imkân tanır:²⁶ “Bir taşınırın emin sıfatıyla zilyedinden o şey üzerinde iyiniyetle mülkiyet veya sınırlı aynı hak edinen kimsenin edinimi, zilyedin bu tür tasarruflarda bulunma yetkisi olmasa bile korunur.” Buna göre emin sıfatıyla zilyetten iyiniyetle aynı hak kazanabilmenin ilk şartı, hakkın konusunun taşınır eşya olması gerekliliğidir.²⁷ Bununla birlikte yalnızca malikinin veya zilyedinin rızasıyla elinden çıkan taşınırlar üzerindeki aynı haklar iyiniyetle kazanılabilir. Diğer bir deyişle hakkı devreden kimse emin sıfatıyla zilyet olmalıdır.²⁸ Ayrıca TMK md. 988 kuralı üçüncü kişinin aynı hak iktisabının korunması için iyiniyetli olmasını şart koşar²⁹. Burada iyiniyet, devreden zilyetliğinde görünen tasarruf yetkisine güvendir.³⁰

Tescilli motorlu araçlar bağlamında önem arz eden bir başka şart da üçüncü kişinin iktisabında korunması için bu kimse ile emin sıfatıyla zilyet arasındaki devir işleminin, devreden tasarruf yetkisi haricinde taşınır mülkiyetinin devri için aranan diğer tüm koşulların bulunması gerektir.³¹

²⁶ Hans Hinderling, Schweizerisches Privatrecht, Fünfter Band, Sachenrecht, Erster Halbband, Der Besitz, Helbing & Lichtenhahn Verlag G., Basel – Stuttgart, 1977, s. 472, 473; Nomer/ Ergüne, 2015, 65. Roma hukukunda mülkiyet hakkı ancak malik ya da tasarruf yetkisini haiz kimse tarafından devredilebilirdi (*Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*). Çağdaş kanunların aksine Roma hukukunun hiçbir döneminde iyiniyetli olsa dahi tasarruf yetkisi olmayandan derhal mülkiyet hakkı kazanımı kural olarak kabul edilmemiştir. Heinrich Honsell/ Theo Mayer-Maly/ Walter Selb, Römisches Recht, Springer-Verlag, 1987, s. 155.

²⁷ Emil W. Stark/ Barbara Lindenmann, Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Der Besitz, Art. 919-941 ZGB, 4. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2016, Art. 933, N. 8 vd. Taşınır eşyalar, özü bir zarar görmeksizin, önemli yapısal değişikliğe uğramaksızın kendi gücü yahut bir dış etken vasıtasıyla yeri değişebilen, bir yerden başka bir yere taşınabilen maddi mallardır. Akipek/ Akıntürk/ Ateş, 2018, s. 579; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 8.

²⁸ Aşağıda II, D, 1.

²⁹ Liver, 1977 s. 326; Hinderling, 1977, s. 477.

³⁰ Robert Haab/ August Simonius/ Werner Scherre/ Dieter Zobl, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, IV. Band: Das Sachenrecht, Erste Abteilung: Das Eigentum, Zürich, Schulthess, Polygraph, 1977, Art. 714, N. 52; Hinderling, 1977, s. 478.

³¹ Arthur Homberger, İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Aynı Haklar (Üçüncü Kısım), Zilyetlik ve Tapu Sicili, Şerhin İkinci Tab'ından Tercüme, Çev. Suat Bertan, Adalet Bakanlığı Yayınları, 1950, md. 933 N. 23; Heinz Rey Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum Band I, 3. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2007, s. 457; Selahattin Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Halûk Burcuoğlu/ Atilla Altop, Tekinay Eşya Hukuku Cilt I, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 169; Haab/

Bu nedenle emin sıfatıyla zilyet ile iyiniyetli üçüncü kişi arasında geçerli bir borçlandırıcı işlemin bulunması zorunludur; zira üçüncü kişinin iyiniyeti yalnızca devreden tasarruf yetkisi eksikliğini ikame eder, borçlandırıcı işlemde bulunan geçersizlik sebebinin değil.³²

B. YARGITAYIN YAKLAŞIMI

Tescil edilmiş motorlu araçlar bağlamında TMK md. 988'in gündeme geldiği olaylara ilişkin Yargıtay kararlarına bakıldığında meselenin sistematik bir şekilde ele alınmadığı gibi kararlarda da tutarlılık bulunmadığı görülmektedir. Fakat öncelikle Yargıtay kararlarında istikrar gösteren iki temel hususu belirtmek gerekir. Yüksek Mahkeme, TMK md. 20/1-(d) kuralının tescilli motorlu araçların mülkiyet hakkının devrinde borçlandırıcı işlem için resmi şekil koşulu getirdiğini, noterlerce yapılmayan (harici) satış sözleşmelerinin geçersiz olduğunu ve bu tür sözleşmeye istinaden yapılan zilyetlik devriyle mülkiyet hakkının geçmeyeceğini kabul etmektedir³³. İstikrarlı bir şekilde kararlarda yer alan diğer husus ise trafik siciline güvenin korunmayacağıdır³⁴.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 2010-2014 yılları arasındaki kararlarında, haricen yapılan satış veya kira sözleşmelerine istinaden teslim edilen araçların malikin rızasıyla elden çıktığı ve bu nedenle aracı elinde bulunduran kimselerin emin sıfatıyla zilyet oldukları kabul edilmiştir. Bununla birlikte söz konusu kararların neticesinde ilginç bir şekilde noterde (sahte belgeler kullanılarak) yapılan resmi sözleşme ve zilyetliğin devri suretiyle aracı emin sıfatıyla zilyetten edinen iyiniyetli üçüncü kişilerden söz konusu aracın geri alınabilmesinin ancak bu kişilerin ödediği bedelin kendilerine iade edilmesi hâlinde mümkün olduğuna dair hüküm kurulmuştur.³⁵ Bu kararlar ilginçtir zira Yargıtay, esasında birbirini dışlayan iki ayrı kuralı -TMK md. 988 ve md.

Simonius/ Scherrer/ Zobl, 1977 Art. 714, N. 57; Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 7; Liver, 1977 s. 327; Hinderling, 1977 s. 472.

³² Bu şart, taşınır mülkiyetinin devren iktisabının sebebe bağlı kabul edilmesinin bir uzantısıdır. Bununla birlikte soyutluk görüşünü benimseyen Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir de aynı hak kazanılmasında tasarruf yetkisi yokluğu haricinde bir sakatlık sebebi bulunmaktaysa TMK md. 988'in uygulanmayacağını ifade eder (s. 111). Esasında yazarlar, genel olarak taşınır mülkiyetinin devrinde sebep işlemdeki sakatlığın çoğunlukla tasarruf işlemi de devam edeceğini ve bu durumda soyutluk görüşü kabul edilse dahi mülkiyet hakkının geçmeyeceğini savunur (s. 746).

³³ Yargıtay HGK, E: 2002/608, K: 2002/643, T: 25.09.2002; Yargıtay HGK, E: 2017/1422, K: 2021/321, T: 23.3.2021; Yargıtay 19. HD, E: 2007/2093, K: 2007/7257, T: 09.07.2007; Yargıtay 17. HD, E: 2011/10559, K: 2012/812, T: 31.01.2012; Yargıtay 3. HD, E: 2022/8273, K: 2023/1288, T: 4.5.2023 (Kararlara Lexpera mevzuat bilgi sistemi üzerinden erişilmiştir: www.lexpera.com.tr).

³⁴ 33 numaralı dipnotta yer alan kararlar.

³⁵ Yargıtay 4. HD, E: 2011/5380, K: 2012/16309, T: 07.11.2012; Yargıtay 4. HD, E: 2012/879, K: 2013/211, T: 14.1.2013; Yargıtay 4. HD, E: 2012/7237, K: 2013/6147, T: 3.4.2013; Yargıtay 4. HD, E: 2012/7908, K: 2013/7507, T: 22.4.2013; Yargıtay 4. HD, E: 2013/19093 K: 2014/303, T: 15.1.2014 (www.lexpera.com.tr)

989/2'yi- aynı olay içerisinde unsurlarını birleştirmek suretiyle kararlarına gerekçe kılmıştır.³⁶

4. Hukuk Dairesi, 2019 yılında verdiği bir kararda ise sahte kimlik belgesiyle kira sözleşmesinin akdedilmesi durumunda malikin iradesinin sakatlandığını belirterek aracın rıza dışı elden çıktığına hükmetmiştir.³⁷ Bu yaklaşım Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun³⁸ ve Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin³⁹ yakın tarihli kararlarında daha geniş bir şekilde benimsenmiş ve sahte belge söz konusu olmasa dahi bedelini sonradan alacağına ikna edilen malik tarafından noterde akdedilen satış sözleşmesini müteakip teslim edilen araçların rıza dışı elden çıktığı kabul edilmiştir.⁴⁰

Diğer yandan aralarında yaklaşık üç yıllık süre bulunan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararlarında da birbirine taban tabana zıt gerekçelerle farklı hüküm sonucuna varıldığı görülmektedir. Bunlardan ilkinde⁴¹ konu olayda haricen satılıp teslim edilen araç, alıcı A tarafından malik M'nin kimlik bilgilerini içerir sahte sürücü belgesiyle noterde yapılan satış sözleşmesiyle iyniyetli üçüncü kişi Ü'ye satılıp teslim edilmiş, daha sonra bu kimse tarafından da iyniyetli dördüncü kişi D'ye noterde yapılan sözleşmeyle satılıp teslim edilmiştir. Hukuk Genel Kurulu, bu durumda harici sözleşmeye istinaden aracı teslim alan A'nın emin sıfatıyla zilyet olduğunu ve bu kimseden aracı edinen Ü ve D'nin iyniyetli oldukları anlaşıldığından TMK

³⁶ Aynı yönde tespit için bkz. Nomer/ Ergüne, 2015, s. 72 dn. 169.

³⁷ Yargıtay 4. HD, E: 2017/131, K: 2019/3345, T: 13.6.2019 (www.lexpera.com.tr): *"Dosyanın ve ceza mahkemesi kararlarının incelenmesinden; dava konusu aracın dava dışı ...tarafından sahte kimlik belgesi ile davacıdan kiralandığı, adı geçen şahsın dava dışı...ve ... ile birlikte bahse konu aracı sahte vekaletname ile dava dışı İ. Otomotiv sahibi ...'a sattıkları, ceza yargılamasında bu kişilere nitelikli dolandırıcılık suçundan ceza verildiği, hükmün henüz kesinleşmediği; ancak ... ismini kullanarak aracı kiralayan İ.H.Ç. ve aracın sahte vekaletname ile satılmasına yardım eden ...'nun dolandırıcılığa ilişkin yapılan sahteciliği ikrar ettikleri, şu halde davacının dava konusu aracın elinden iradesinin sakatlanarak çıktığı anlaşılmıştır."*

³⁸ Yargıtay HGK, E: 2021/538, K: 2022/1739, T: 13.12.2022 (www.lexpera.com.tr).

³⁹ Yargıtay 3. HD, E: 2022/8273, K: 2023/1288, T: 4.5.2023; Yargıtay 3. HD, E: 2023/2207, K: 2024/588, T: 13.2.2024 (www.lexpera.com.tr). Son karardaki olay bu bakımdan dikkat çekicidir. Malik A, noterde resmi şekilde yapılan satış sözleşmesine istinaden aracın zilyetliğini B'ye devretmiştir. B, malike aracın bedeli tutarında bir senet vermiş; ancak bu senedi daha sonra ödememiştir. Bu arada B aracı üçüncü bir kişiye noterde satıp devretmiştir. 3. Hukuk Dairesine göre senet verilmiş olması hileyi ortadan kaldırmayıp A'nın B ile akdettiği satış sözleşmesinde iradesi hileyle fesada uğratılmış ve bu nedenle araç rıza dışı elden çıkmıştır.

⁴⁰ Benzer yönde: Yargıtay 3. HD, E: 2023/2274 K: 2023/2880, T: 24.10.2023; Yargıtay 3. HD, E: 2023/3172, K: 2024/1409, T: 25.4.2024 (www.lexpera.com.tr). Bu son karara konu olay özetle şöyledir: Malik, bedelini sonrasında almak üzere aracını noterde alıcıya sattığını zannetmiş, gerçekte okumadan imzaladığı belgeyle sözde alıcıya satış yetkisini içerir vekâletname çıkartmıştır. Aracın bedelini alamayan malik, durumu sonradan anlamış; bu arada bahse konu vekâletnameyle araç başka bir kimseye satılıp devredilmiştir. 3. Hukuk Dairesi, burada malikin hile nedeniyle iradesinin sakatlandığından bahisle aracın rıza dışı elden çıktığına karar vermiştir.

⁴¹ Yargıtay HGK, E: 2017/1367, K: 2018/249, T: 21.2.2018 (www.lexpera.com.tr).

md. 988 uyarınca mülkiyet hakkını kazandıklarına karar vermiştir.⁴² İkinci karara⁴³ konu olayda araç kiralama işiyle uğraşan malik M aracını K'ya kiralamış, araç K ile birlikte hareket eden bir başka kimse tarafından malikin bilgilerini içerir sahte vekâletnameyle iyiniyetli üçüncü kişi Ü'ye noterde satılıp devredilmiştir. Hukuk Genel Kurulu bu kararında tescilli motorlu araçların TMK md. 988 kapsamında iyiniyetli edinime konu olamayacağını; zira KTK md. 20/1-(d) uyarınca motorlu araçların satış sözleşmesini ancak malik olan kimseler tarafından yapılabileceğini ve bu durumun emin sıfatıyla zilyetten edinmeyi imkânsız kıldığını belirttikten sonra sahte vekâletnameyle yapılan satış sözleşmesinin yetkisiz temsil gereğince geçersiz olduğuna ve Ü'nün aracın mülkiyetini kazanamadığına karar vermiştir.⁴⁴ Söz konusu kararda yer alan gerekçelerin, Özçelik'in aşağıda ele alınacak makalesinden alıntı yapılarak oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

C. ÖĞRETİ

Öğretide genel bir ifade tarzıyla ve birer ikişer cümlelik gerekçelerle trafik siciline tescil edilmiş motorlu araçların TMK md. 988 uyarınca iyiniyetle

⁴² “Yerel mahkeme ile Özel Daire arasında davalı - karşı davacı ... ve alıcı M. B. E. tarafından imzalanmış yazılı harici satış sözleşmesinin Karayolları Trafik Kanunu’nun 20/d maddesi uyarınca üçüncü kişiye araç mülkiyetini nakle elverişli olmaması ve araç satış sözleşmesinin noterde düzenlenmesine ilişkin geçerlilik şartı olan şekil unsurunun gerçekleşmemesi nedeniyle, aracın M. B. E.’ye satışının hukukun geçersiz olduğu, ancak aracın ruhsatı ile birlikte güvene dayalı olarak kayıt malikinin elinden rızası ile çıktığı, gerek ...’in gerek ...’ın ve gerekse M. N. E.’nin kendini M. B. E. olarak tanıtan kişi ile birlikte ve diğerlerini zarara uğratmak maksadı ile hareket ettiğine ilişkin haklarında herhangi bir delil ve kanaat verici emare elde edilemediği hususlarında herhangi bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. Dava konusu taşınır malın, zilyedinin elinden rızası ile çıktığının hem yerel mahkemenin hem Özel Dairenin kabulünde olması nedeniyle somut uyumsuzluğun emin sıfatıyla zilyetten edinme hâlini düzenleyen Türk Medeni Kanunu’nun 988. maddesi çerçevesinde, yukarıda açıklanan şartların oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi suretiyle çözümlenmesi gereklidir. Dosya kapsamındaki tüm belge ve deliller değerlendirildiğinde, davacı - karşı davalılar ... ve M. N. E.’nin durumun gereklerine göre kendilerinden beklenen özeni gösterdikleri hâlde, kendilerine hak kazandıran zilyedin buna yetkisi olmadığını bilmedikleri ve bilecek durumda olmadıkları, dolayısıyla Türk Medeni Kanunu’nun 988. maddesi anlamında subjektif iyi niyete sahip oldukları kanaatine varılmaktadır. Bu durumda davacı - karşı davalıların zilyedinin elinden rızası ile çıkan dava konusu taşınır malı emin sıfatıyla zilyedinden iyi niyetle edinmiş oldukları anlaşıldığına göre, Türk Medeni Kanunu’nun 988. maddesi uyarınca mülkiyeti kazandıklarının kabulü gerekmektedir.”

⁴³ Yargıtay HGK, E: 2017/1422, K: 2021/321, T: 23.3.2021 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁴ “Somut olayda davacı, adına tescilli aracını kiralama maksadıyla dava dışı M. Ö.’ye teslim etmiş, akabinde sahte olduğu sabit olan vekâletname ile yine dava dışı K. O. tarafından iyiniyetli davalıya noterde satışı gerçekleştirilerek araç teslim edilmiş olup bu hususlar Özel Daire ve Mahkeme arasında uyumsuzluk dışıdır. Davalı her ne kadar iyiniyetli ise de KTK 20/d maddesine göre araçların mülkiyetinin devri için ortada geçerli bir sözleşmenin bulunması gerekir. Oysa, eldeki davada taraflar arasındaki sözleşme sahte vekâletnameye dayandığından yetkisiz temsil söz konusu olup geçerli bir sözleşmeden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Sahte vekâletname ile temlik alan ilk el konumundaki davalı yönünden tescil yolsuz olduğundan, iyiniyetli olduğu düşüncesiyle, aracın mülkiyetinin davalıya geçtiği söylenemeyeceği gibi davacı tarafından açılan davanın kabulünün davalının ödemiş olduğu araç bedelinin kendisine iadesi koşuluna bağlı olduğu da kabul edilemez.”

edinilemeyeceği belirtildiği görülmektedir.^{45, 46} Bu çıkarıma varırken KTK md. 20/1-(d) uyarınca tescil belgesine sahip olmayan bir zilyetten iyiniyetle mülkiyet hakkının kazanılamayacağı, tescilli motorlu araçlarda zilyetliğin aleniyet işlevi görmediğinden salt zilyetliğin devrinin mülkiyetin naklini sağlamayacağı ile trafik siciline kayda güvenin korunmayacağı hususları gerekçe kılınmaktadır⁴⁷. Yazarların burada esasında trafik tescil belgesine sahip olmayan kimselerden salt zilyetliğe güvenerek haricen yapılan satışlar ile trafik siciline güvenerek hak kazanılamayacağını⁴⁸ kastettikleri anlaşılmaktadır.⁴⁹

TMK md. 988 ve tescilli motorlu araçların mülkiyet hakkı kazanımı ilişkisini –görebildiğimiz kadarıyla- sistematik olarak Özçelik ele almıştır.⁵⁰ Yargıtay kararlarını etkilemesi bakımından önem arz eden Özçelik’in görüşleri üç noktada toplanmaktadır: İlk olarak tescilli motorlu araçların mülkiyet devrini öngören sözleşmelerin “*araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi veya trafik tescil kayıtları esas alınarak noterler tarafından yapıl(acağı)*”nı düzenleyen KTK md. 20/1-(d) kuralından hareket eden yazar, emin sıfatıyla zilyet olan kişinin “*tescil belgesine (ruhsata) sahip olma*” veya “*trafik siciline malik olarak kayıtlı bulunma*” şartlarından yoksun olduğundan noterlerin sözleşme düzenlemeyeceğini belirtir.⁵¹ Yazar ikinci olarak tasarruf yetkisinden yoksun emin sıfatıyla zilyedin örneğin sahte kimlik veya vekâletname kullanmak suretiyle noterde böyle bir sözleşme yapabilse dahi sonucun değişmeyeceğini;

⁴⁵ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 45, dn. 3, 744; Serozan, 2014, s. 153, 154, 253; A. Lale Sirmen, Eşya Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 551.

⁴⁶ Buna karşın genel bir ifadeyle tescilli motorlu araçlar bakımından üçüncü kişinin iyyetinin TMK md. 988 kapsamında korunabileceği yönünde bkz. Nomer/ Ergüne, 2015., s. 72 dn. 109.

⁴⁷ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 45 dn. 3, 109 dn. 251, 744; Serozan, 2014, s. 153, 154, 258; Sirmen, 2014, s. 551.

⁴⁸ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir şöyle demektedir (s. 109 dn. 251): “*Ancak Trafik Siciline kayıtlı araçlar bakımından sicil dışı mülkiyet kazanmak mümkün değilken (2918 sayılı Karayolları Trafik K. m. 20). Yarg. 4. HD., 22.4.2013, 7908/7507 kararında MK: m. 988’in uygulanmasına karar vermesi tasvip edilemez...*” Ancak yazarların atf yaptığı Yargıtay 4HD kararında aslında ne *sicil dışı mülkiyet kazanımına* cevaz verilmiş ne de TMK md. 988 uygulanmıştır (Yukarıda II, B, s. 8). Yazarların atf yaptığı karara konu olay özetle şöyledir: Malik aracını dava dışı bir kişiye kiralamış; ancak kira sözleşmesinin bitiminde araç geri getirilmemiştir. Aracın sahte belgeler kullanılmak suretiyle noterde yapılan sözleşme ve zilyetliğin devri suretiyle iyiniyetli üçüncü kişiye satıldığı anlaşılmıştır. 4HD kararının gerekçesinde TMK md. 988 ve md. 989’un şartlarını zikrettikten sonra aracın kira sözleşmesi bağlamında malikinin elinden rızasıyla çıktığını, emin sıfatıyla zilyetten aracın mülkiyet hakkını iktisap eden davalı üçüncü kişinin iyiniyetli olduğunu tespit etmiş; ancak devamında “*... davacı ancak bedelini ödemek suretiyle davalıdan aracını geri alabilir. Mahkemece, bedelin ödenmesi halinde iade davasının kabulüne karar verilmesi gerek(tiğini)* ...” belirtmiştir. Görüldüğü üzere karara konu olayda üçüncü kişinin kazanımı sicil dışı gerçekleşmemiş, 4HD olayda TMK md. 988’in şartlarının bulunduğu tespit etmiş ama neticede TMK md. 989/2 uygulanmasına karar vermiştir

⁴⁹ Özellikle bkz. Serozan, 2014, s. 258.

⁵⁰ Yukarıda dn. 17

⁵¹ Özçelik, 2019, s. 847.

“Çünkü, başkası adına düzenlenen sahte kimlik belgeleriyle yapılan sözleşmelerde yokluk, sahte vekaletnameyle yapılan sözleşmelerde ise yetkisiz temsil(in) söz konusu” olduğunu ileri sürer.⁵²

Birinci ve ikinci durumlar bakımından yazar, TMK md. 988 kapsamında hak kazanımı için aranan devir işleminde devreden tasarruf yetkisinin yokluğu haricinde başka bir geçersizlik sebebi bulunmaması şartı nedeniyle iyiniyetli üçüncü kişinin hak kazanımının korunmayacağı sonucuna varır.⁵³ Son olarak yazar, geçersiz bir sözleşmeye dayalı olarak bir kimsenin sicile hak sahibi olarak tescil edilmesi ve iyiniyetli üçüncü kişinin aracın mülkiyetini bu kimseden edinmesi ihtimalini değerlendirir: Geçersiz sözleşmeye istinaden emin sıfatıyla zilyet olan devreden sicilde hak sahibi görünse dahi iyiniyetli edinimin korunmaz. Yazar bu çıkarımını, trafik siciline güvenin korunmayacağı kuralıyla temellendirir.⁵⁴

D. DEĞERLENDİRME

CTK md. 20/1-(d) kuralıyla tescilli motorlu araçların mülkiyetini devir amacı güven sözleşmelerin resmi şekle tâbi kılındığı ve bunun geçerlilik şekli olduğu genel kabul görmektedir.⁵⁵ Buna göre haricen yapılan sözleşmelere istinaden tescilli motorlu aracın mülkiyet hakkı zilyetliğin devriyle kazanılamaz. Dolayısıyla tasarruf yetkisini haiz malik ile yapılsa ve teslim edilse dahi karşı taraf haricen yapılan sözleşmeye istinaden tescilli motorlu aracın mülkiyet hakkını kazanamayacaktır. Bu sonuç tasarruf yetkisini haiz olmayan emin sıfatıyla zilyetten haricen yapılan kazandırmalar bakımından evleviyetle geçerlidir.

Diğer yandan trafik siciline yapılan tescilin kurucu nitelikte olmadığı ve tescilli motorlu araçların mülkiyet hakkının noter tarafından tanzim edilen sözleşmeyi müteakip genel kurala paralel şekilde aracın zilyetliğinin devriyle nakledileceği hususunda içtihat ve öğretide görüş birliği mevcuttur.⁵⁶ Bundan başka trafik siciline güvenin korunmayacağı üzerinde de herhangi bir tartışma bulunmaz. Bir kere trafik sicili gizli olduğundan burada yer alan kaydı üçüncü kişilerin görmesi zaten ihtimal dışıdır. Bununla birlikte sicilde sehven bir başka kimsenin hak sahibi olarak görünmesi ve üçüncü kişinin bir şekilde bu kaydı öğrenmesi durumunda dahi bu kimselerin iyiniyeti korunmaz.⁵⁷

İçtihat ve öğretide tescilli motorlu araçların TMK md. 988 uyarınca kazanımı hususunun değerlendirilmesinde başlıca iki sorun ön plana çıkmaktadır: İlk sorun çekişme konusu aracın sahibinin elinden rızasıyla çıkıp

⁵² Özçelik, 2019, s. 847.

⁵³ Özçelik, 2019, s. 847.

⁵⁴ Özçelik, 2019, s. 848.

⁵⁵ Bkz. I, C

⁵⁶ Bkz. I, C

⁵⁷ Ancak bu durumu, sicildeki kaydın doğru olmakla birlikte sözleşmenin karşı tarafının sahte kimlik veya yetki belgeleri kullanarak kendisini tasarrufa yetkili görüntüsü verdiği durumlarla karıştırmamak lazım. Son durumda üçüncü kişinin güveni, sicildeki kayda değil; karşı tarafın tasarruf yetkisine ilişkindir. Bu hal aşağıda ele alınacaktır.

çıkmadığına yöneliktir. Hak sahibinin rızasıyla çıkma unsuru TMK md. 988'in uygulama bulabilmesinin ön şartını teşkil ettiğinden öncelikle bu yönde bir tespit yapılması gerekir. Diğer sorun ise sahte belgeler kullanılmak suretiyle sözde malik veya malikin yetkili temsilcisiymiş gibi davranan kimselerin akdettiği sözleşmelerin akıbetinin ne olacağına ilişkindir. Bunları sırasıyla inceleyelim.

1. Malikin Aracı Teslim Ettiği Kişi Emin Sıfatıyla Zilyet midir?

Yakın tarihli kararlarından anlaşılacağı üzere Yargıtay, bedelin sonra ödeneceğine ikna edilerek noterde satış sözleşmesini müteakip teslim edilen aracın veya iade edilmemek üzere kiralanan aracın rıza dışı elden çıktığı görüşündedir. Yüksek Mahkemeye göre anılan durumlarda sözleşmenin karşı tarafının hileli hareketleri nedeniyle malikin iradesi sakatlanmıştır.⁵⁸ Bu kararlar ve gerekçeleri bizi “rızayla elden çıkma” ve “emin sıfatıyla zilyetlik” kavramlarına götürmektedir.

TMK md. 988, taşınır eşya üzerinde iyiniyetle aynı hak kazanılabilmesi için devredeninin *emin sıfatıyla zilyet* olmasını şart koşar.⁵⁹ Emin sıfatıyla zilyet, taşınır eşyanın kendisine *emanet edildiği* kimsedir.⁶⁰ Buradaki *emanet edilmiş eşya*, malik veya zilyet tarafından bir başkasına rızayla (gönüllü olarak) ve bilinçli bir şekilde teslim edilen⁶¹ taşınır eşyalar şeklinde tanımlanabilir.⁶² Taşınır eşyanın zilyedinin elinden rızasıyla çıktığı, eş söyleyişle emanet edildiği hâller genel olarak bir kimseye sınırlı aynı veya kişisel bir hakkın tesisinde söz konusudur. Bu bağlamda intifa, rehin, kira, saklama, mülkiyeti saklı tutma yahut beğenme koşuluyla satış gibi sözleşmeler kapsamında eşyanın zilyetliğinin devredildiği kimse emin sıfatıyla zilyettir.⁶³

Öğretideki hâkim görüşe göre bir eşyayı emanet etmenin temelinde yatan sözleşmenin geçersiz olması veya sona ermiş olması, bahse konu

⁵⁸ Bkz. II, B.

⁵⁹ Mehaz ZGB Art. 933 ise “... *devredene emanet edilmiş*” (... *dem Veräusserer ... anvertraut worden war*) eşyaların iyiniyetli edinime konu olduğu düzenlenmiştir.

⁶⁰ Esener/ Güven, 2015, s. 100.

⁶¹ Söz konusu kimsenin daha sonra bu zilyetliği dolaylı şekilde sürdürmesi mümkündür. Nomer/ Ergüne, 2015, s. 69, 70.

⁶² Krş. Fritz Ostertag, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band IV, Sachenrecht, III. Abteilung, Art. 919-977, 2. Auflage, Verlag von Stämpfli & Cie., Bern, 1917, Art. 933 N. 4; Heinrich Honsell/ Nedim Peter Vogt/ Thomas Geiser, Basler Kommentar zum Zivilgesetzbuch II, Art. 457-977 ZGB, 4. Auflage, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2011, , Art. 933 N 13, (atıf: BSK ZGB II - Ernst); Mehmet Ünal/ Veysel Başpınar, Şekli Eşya Hukuku: Giriş, Zilyetlik, Tapu Sicili, 10. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018, s. 235; Homberger, md. 933 N. 12; Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 23b; Haab/ Simonius/ Scherrer/ Zobl, 1977 Art. 714 N. 56; Rey, 2007 s. 462; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, 1989 s. 166; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 102; Akipek/ Akıntürk/ Ateş, 2018 s. 172; Serozan, 2014, s. 161; Esener & Güven, s. 100; Sirmen, 2014, s. 156.

⁶³ Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 24; Ostertag, 1917, Art. 933 N. 6; BSK ZGB II - Ernst, 2011, Art. 933 N. 16; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 102, dn. 236; Akipek/ Akıntürk/ Ateş, 2018 s. 172; Ünal/ Başpınar, 2018, s. 236.

eşyanın rızayla elden çıkmış sayılmasını engellemez.⁶⁴ Zira emanet olgusu bakımından devir sözleşmesinin geçerli olup olmaması bir rol oynamaz; önemli olan eşyanın zilyedin rızasıyla teslim edilmesidir. Bu nedenle geçersiz sözleşmeye istinaden eşyanın zilyetliğini elde eden kimse de emin sıfatıyla zilyet sayılır. Bu çerçevede zilyetliğin devrinin temelindeki borçlandırıcı işlemin irade bozukluğu nedeniyle geçersiz olması, devredilen eşyaların elden rızayla çıkmış sayılmasını ve bu doğrultuda TMK md. 988'in uygulanmasını engellemez.⁶⁵

Buna karşın eşyanın emin sıfatıyla zilyede emanet edilmesinin irade bozukluğu hâllerinden (TBK md. 30 vd.) biri sebebiyle gerçekleşmesi durumunda eşyanın elden rızayla çıkıp çıkmadığı hususu öğretide tartışmalıdır. Bir görüş yanılma, aldatma veya korkutma neticesinde de yapılmış olsa eşyayı elden rıza dışı çıkmış saymaz.⁶⁶ Bu görüşe göre zilyetliğin devri, maddi fiil niteliğinde olduğundan devredenin ayırt etme gücünün bulunması yeterli olup yanılma, aldatma veya korkutma durumlarında da geçerli olur.⁶⁷ Diğer bir görüşe göre ise yalnızca etkili bir korkutma hâlinde zilyetliğin rıza dışı elden çıktığı kabul edilmelidir.⁶⁸ Başka bir görüş ise aldatma ve korkutma durumlarında rızanın varlığından bahsedilemeyeceğinden rızayla elden çıkma şartının gerçekleşmeyeceğini; ancak TMK md. 988'in ruhu dikkate alındığında yanılmanın bu kapsamda değerlendirilmemesi gerektiğini savunur.⁶⁹

Yargıtay zilyetliğin devrine esas borçlandırıcı işlemin mi yoksa zilyetliğin devrinin mi etkilendiğine yönelik herhangi bir ayırım yapmaksızın genel olarak aldatmanın varlığına kanaat getirdiği hâllerde aracın rıza dışı elden çıktığını kabul etmektedir.⁷⁰ Buna karşın İsviçre Federal Mahkemesinin

⁶⁴ Homberger, 1950, md. 933 N. 15; Ostertag, 1917, Art. 933 N. 6; Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 24, 29a; BSK ZGB II - Ernst, 2011, Art. s. 933 N. 16; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, 1989, s. 168; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 103, dn. 240; Akipek/ Akıntürk/ Ateş, 2018 s. 172; Nomer/ Ergüne, 2015, s. 68, 69; Sirmen, 2014, s. 107.

⁶⁵ Ostertag, 1917, Art. 933 N. 7, Art 934 N. 9; Homberger, 1950, md. 934 N. 3; Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 29, 29a; BSK ZGB II - Ernst, 2011, Art. 933 N. 19; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 103, dn. 240; Nomer/ Ergüne, 2015, s. 69.

⁶⁶ Ostertag, 1917, Art. 933 N. 7, Art. 934 N. 9; Homberger, 1950, md. 933 N. 15; Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 29 vd.; Serozan, 2014, s. 278; Akipek/ Akıntürk/ Ateş, 2018 s. 146.

⁶⁷ Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 29b-e.

⁶⁸ Hinderling, 1977, s. 476.

⁶⁹ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 95 dn. 190, 103; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, 1989 s. 167, dn. 2a (Burcuoğlu, zilyetliğin devrini doğrudan etkileyen aldatmadan bahseder.); Ünal & Başpınar, 2018, s. 236; Nomer/ Ergüne, 2015, s. 69.

⁷⁰ Yukarıdaki Kararlar. Bu anlamda Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun E. 2021/538 K. 2022/1739 T. 13.12.2022 kararının gerekçesinde şu ifadelere yer verilmiştir:

“41. Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde; davacı, adına tescilli olan aracını satmak için ilan verdiğini, bu ilanı gören kişilerce dolandırıldığını ve bedelini almaksızın aracın zilyetliğini ve mülkiyetini kaybettiğini, bu kişiler hakkında ceza davasının devam ettiğini, aracın en son davalıya satıldığını belirtmiştir. Davacı, adına kayıtlı ve zilyeti olduğu araca zilyetliğinin iradesi dışında elinden çıktığı olgusuna dayanmaktadır. 42. Dosya

ise bu ayrımdan hareket ettiği görülmektedir.⁷¹ Federal Mahkeme kararına konu olay kısaca şöyledir: M adlı kişi sahibi olduğu aracı satmak üzere gazeteyle ilan vermiştir. Bu ilana yanıt veren R adlı kişi, araç için bir alıcı olduğunu M'ye bildirir. Bunun üzerine M aracı bahse konu alıcıya satması için R'ye teslim eder. Tarafların anlaşmasına göre R, ya 48 saat içinde M'ye aracı iade edecek ya da M'ye aracın satış bedeli olan 22.500 İsviçre Frangı ödeyecektir. R, aracı ikinci el araç alım-satımı yapan (galerici) E adlı kişiye 19.000 İsviçre Frangı bedelle satar; ancak bedeli M'ye ödemez. Bu arada E aracı bir başka kişiye satar. M'nin şikâyeti sonucunda R dolandırıcılık suçundan mahkûm edilir. Bu olayda Federal Mahkeme, baştan itibaren satış bedelini ödeme niyetinde olmayan R'nin hileli davranışının M'yi zilyetliğin devredilmesi hususunda değil, temel işlemin yapılması hususunda yanılttığı gerekçesiyle aracın M'nin elinden rızasıyla çıktığına (emanet edildiğine) karar vermiştir.⁷²

kapsamından aracın 01.08.2012 tarihli resmî araç satış sözleşmesiyle davacı tarafından dava dışı ... 'ye satıldığı anlaşılmaktadır. 43. ... ile dava dışı on üç kişi hakkında, davacının da aralarında bulunduğu çok sayıda kişiye karşı kamu kurum ve kuruluşlarını aracı kulmak suretiyle dolandırıcılık ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçlamasıyla dava açıldığı anlaşılmaktadır... 47. Bu süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde, davacının üçüncü kişilerin hilesi ile taşınır zilyetliğini kaybettiği açıktır. Nitekim bu husus hem mahkemenin hem de Özel Dairenin de kabulündedir. 48. Taşınır zilyetliğinin zilyedin iradesi dışında elden çıktığı tespit edildikten sonra davalının iyi niyetli olup olmamasının somut olayda hukuken korunma sağlayıp sağlamayacağı tartışılmalıdır. 49. Davalı noterdeki satış sözleşmesiyle sicilde malik olarak gözüken kişiden aracı satın aldığını ve iyi niyetli olduğunu savunmuş ise de; ilk satış sözleşmesi satıcı davacının iradesi hile ile sakatlanmış olduğundan geçersizdir ve bu satışta alıcı olan kişinin ... sıfatıyla zilyet olduğundan bahsedilemez. Yukarıda açıklandığı üzere araç sicili yönünden kanun koyucunun öngördüğü bir sicildeki kayda ... koruması bulunmadığından geçersiz ilk satıştan sonraki devirler de davalıya hak bahsetmeyecektir. 50. Bu durumda somut olayda TMK'nın 988. maddesinin uygulanma imkânı bulunmadığından davalının bu madde bağlamında iyi niyetinin tartışılması da gerekmez." Söz konusu kararda bir yandan "davacının üçüncü kişilerin hilesi ile taşınır zilyetliği kaybettiği" ifade edilmekte diğer yandan zilyetliğin devrinin sebebinin teşkil eden "ilk satış sözleşmesi(nin) satıcı davacının iradesi hile ile sakatlanmış olduğundan geçersiz" olduğu ve aracı teslim alanın emin sıfatıyla zilyet olmadığı belirtilmektedir. Bu karardan (ve diğer kararlardan), aldatmanın borçlandırıcı işlemde mi yoksa zilyetliğin devrinde mi etkili olduğuna yönelik öğretide yapılan ayrıma dair Yargıtay kararlarında bir farkındalığın bulunmadığı söylenebilir.

71 BGE 121 III 345 vd.
(http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F121-III-345%3Ade&lang=de&type=show_document).

72 Kararın ilgili bölümü (E. 2/a, s. 347, 348) şöyledir:

"Davacı öncelikle, VW Golf GTI marka aracını R.B.'ye emanet etmediğini, daha ziyade aldatma sonucu rızası (iradesi) dışında elinden çıktığını ileri sürmektedir. Aldatma etkisi altında teslim edilen bir eşyanın, İsviçre Medeni Kanununun 933 üncü maddesi anlamında 'emanet edilmiş' mi yoksa 934 üncü maddesinin birinci fıkrası anlamında 'rıza dışı elinden çıkmış' mı sayılacağı tartışılmalıdır... Ancak bu sorun, aldatmanın zilyetlik devrine değil de temelinde bulunan hukuki ilişkiye yönelik olması durumunda ortaya çıkmaz. Bir eşyanın emanet edilmiş veya rıza dışı elden çıkmış olarak mı nitelendirileceği meselesi, temelde bulunan hukuki işlemden bağımsız olarak cevaplandırılmalıdır. Sebebe bağlılık ilkesi uyarınca temel işlemin geçerliliğini şart koşan mülkiyetin devrinden farklı olarak zilyetlik devri fiili bir süreç olup oybirliğiyle kabul edilen görüşe göre temelinde bulunan hukuki işlemin geçerliliğine

Diğer yandan benzer bir olayda aldatmanın zilyetliğin devrine etkisini değerlendiren Alman Federal Mahkemesinin yakın tarihli bir kararında zilyetliğin rızayla devredildiğine hükmetmiştir.⁷³ Bir oto galeriye giden sözde müşteri, 50.000 Avro değerindeki aracı deneme sürüşüne çıkarmak istemiştir. Oto galeri sahibi, sözde müşterinin, daha sonra sahte olduğu anlaşılan kimliğinin fotokopisi ile sözde telefon numarasını almış ve bu kimseyle aracın bir saat içinde geri getirileceğine dair “Araç Kullanım Sözleşmesi” akdetmiştir. Sözde müşteri, refakatsiz bir şekilde aracı deneme sürüşüne çıkarmış; geri getirmemiş ve daha sonra aracı sahte belgelerle iyiniyetli üçüncü bir kişiye satıp devretmiştir. Oto galeri sahibi, üçüncü kişinin aracı iade etmesi için dava açmıştır.⁷⁴ Alman Federal Mahkemesi, belirli bir süre deneme sürüşü yapması için aracın sözde müşteriye teslim edilmesinin davacının sözde müşterinin gerçek niyetine ilişkin aldanması nedeniyle gerçekleştiğinden rızayla gerçekleştiğine karar vermiştir.⁷⁵

Görüldüğü üzere Türk/İsviçre hukukunda irade bozukluğunun yalnızca temel işlemi etkilediği hâllerde eşyanın rızayla elden çıkma (emanet) niteliğinin etkilenmediği hususunda bir tartışma bulunmaz. Aynı şekilde irade bozukluğunun zilyetliğin devrine yöneldiği hâllerden yanılmada eşyanın rızayla, korkutmada ise rıza dışı elden çıktığına dair genel bir kabulden söz edilebilir. Bu noktada görüş ayrılığı daha ziyade zilyetlik devrinin karşı tarafın aldatması neticesinde gerçekleştiği hâllerde ortaya çıkmaktadır.⁷⁶

Şu hâlde taşınır eşyaların malikinin rızasıyla elden çıkıp çıkmadığının tespiti yapılırken ilk olarak somut olayda aldatmanın temel işleme (borçlandırıcı işleme) mi yoksa zilyetliğin devrine mi yönelik olduğunun irdelenmesi gerekir.⁷⁷ Şayet irade bozukluğunun borçlandırıcı işleme değil de zilyetliğin devrine yöneldiği belirlenirse o zaman kabul edilecek görüşe göre eşyanın rızayla elden çıkıp çıkmadığına karar vermek gerekecektir. Ancak

bağlı değildir... Temel işlemin geçerli olup olmadığının maddi fiil niteliğindeki zilyetlik devri üzerinde etkili olmaması nedeniyle bu hukuki işleme ilişkin irade bozukluğu da bir eşyanın ilk zilyedin iradesiyle yeni zilyede emanet edilip edilmediği veya rızası dışında elinden çıkıp çıkmadığı konusunda önemli değildir.

Mevcut davada, davacının R.B. tarafından zilyetlik devri konusunda aldatıldığı söylenemez. İlk derece mahkemesi davacının VW Golf GTI'nın zilyetliğini R.B.'ye, üçüncü bir şahsa satılması amacıyla devretmek istediğini kesin olarak belirlemiştir. Baştan itibaren satış bedelini iade etmeye niyeti bulunmadığı hususunda R.B. tarafından aldatılmak suretiyle davacı, zilyetliğin devri hakkında değil, yalnızca temelde bulunan hukuki işlem konusunda yanılmıştır. Davacının VW Golf GTI'yi R.B.'ye yeniden satış amacıyla teslim etmek istemesi ve dolayısıyla zilyetlik devrinde değil, yalnızca temelde bulunan hukuki işlem bakımından aldatılmış olması nedeniyle ilk derece mahkemesi isabetli şekilde çekişmeli aracı İsviçre Medeni Kanununun 933 üncü maddesi anlamında 'emanet edilmiş eşya' olarak nitelendirmiştir.”

⁷³ BGH, Urteil vom 18. 9. 2020, V ZR 8/19 (<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&az=V%20ZR%208/19&nr=110795>)

⁷⁴ Rn 1-3.

⁷⁵ Rn 9.

⁷⁶ Rey, 2007 s. 462, 463.

⁷⁷ Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 29.

ifade etmek gerekir ki aldatmanın temel işlemi mi yoksa zilyetliğin devrini mi etkilediğine yönelik bir ayırım yapmak her zaman kolay değildir.

Somut olaylara bakıldığında davacıların satış, kira, deneme amaçlı kullanım gibi sözleşmeler temelinde sahibi oldukları araçları sahte kimlik kullanma veya başka türlü yöntemlerle kendilerinde güven uyandıran dava dışı kimselere teslim ettikleri ve bu nedenle araçların rızaları dışında ellerinden çıktığını ileri sürdükleri görülmektedir⁷⁸. Söz konusu hâllerin tamamında sözleşmenin karşı tarafı (sözde alıcı, kiracı, simsar vb.) baştan itibaren aracı iade etmeyip üçüncü kişilere satıp bedelini kendine mal etme niyetiyle hareket etmektedir. Bu tür durumlarda aldatmanın zilyetliğin devrinden ziyade bu devre esas sözleşmenin yapılmasında etkili olduğu söylenebilir. Nitekim malikin sözleşmenin ifası amacıyla aracı teslim ettiği gerekçesiyle İsviçre Federal Mahkemesinin tespiti de bu yöndedir. Yine de bu durumlarda aldatmanın salt temel işleme münhasır olduğunu ve zilyetliğin devrini etkilemediğini söylemek zordur.⁷⁹ Şu hâlde esas tartışılması gereken nokta, karşı tarafın aldatmasının sözleşmenin akdedilmesine değil de aracın tesliminde etkili olduğu kabul edildiği takdirde farklı bir sonuca varılıp varılamayacağıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere aldatma etkisiyle yapılan teslimin niteliği hakkında oldukça farklı görüşler ileri sürülmüştür. Biz, aldatma neticesinde gerçekleşen zilyetliğin devri hâllerinde taşınır eşyanın rızayla elden çıktığına ilişkin şu görüşü ikna edici bulmaktayız: Bir eşyayı bir kişiye teslim etme, her zaman için belirli riskleri beraberinde getirir. Burada belirleyici nokta aldatılan kimsenin (çoğunlukla malik) eşyasını bir başkasına devretmenin risklerini –korkutma hâllerden farklı olarak- serbestçe değerlendirme imkânına sahip olmasıdır. Böylelikle eşyasını bir başkasına devretmekle bu kimseye eşya üzerinde tasarruf etme gücü sağlayan malikin, devrettiği kişinin en başta aldatma niyetiyle hareket edip etmemesine veya sonradan eşyayı kendisine mal edip etmemesine göre farklı değerlendirilmemesi gerekir.⁸⁰ Bununla birlikte aldatmaya dayalı zilyetlik devirlerinde eşyanın malikin elinden her durumda rızayla çıktığını da kabul etmek mümkün değildir. Özellikle malikin zilyetliği devretme iradesinin bulunmadığı hâllerde eşyanın rıza dışı elden çıktığını kabul etmek gerekir. Örneğin inceleme bahanesiyle değerli bir yüzüğü kuyumcudan teslim alan sözde müşterinin hileli davranışlarla kuyumcunun dikkatini dağıtması ve kuyumcu farkına varmaksızın yüzükle birlikte dükkândan ayrılması durumunda yüzüğün rızayla elden çıktığını söylemek mümkün değildir.⁸¹

⁷⁸ Bkz. Yargıtay 3. HD, E: 2023/2274, K: 2023/2880, T: 24.10.2023; Yargıtay 3. HD, E: 2022/3161, K: 2023/1564, T: 23.5.2023 (www.lexpera.com.tr)

⁷⁹ Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 746; Serozan, 2014, s. 274.

⁸⁰ Görüş için bkz. Reischauer, Rudolf: Willensmängel, Geschäftsfähigkeit und unwirksame Veräußerung als Probleme des Anvertrauens (§ 367 ABGB), JBl 1973, 589 ff.'den aktaran Ernst Karner, Gutgläubiger Mobiliarerwerb Zum Spannungsverhältnis von Bestandschutz und Verkehrsinteressen, Springer Verlag, Wien, 2006, s. 260. Aynı yönde: Arnold F. Rusch, "Gutgläubiger Fahrnisserwerb als Anwendungsfall der Rechtsscheinlehre", 28. Januar 2008, Jusletter, s. 10.

⁸¹ Johannes Richter, "Gutgläubiger Erwerb eines bei der Probefahrt entwendeten PKW – BGH, Urteil vom 18. 9. 2020, V ZR 8/19", V. 43, I. 2, 2021, JURA - Juristische Ausbildung, s. 173 dn. 14.

2. Sahte Kimlik Belgesiyle Yapılan Sözleşmelerin Hukuki Sonucu

Hayatın olağan koşullarında hukuki işlemlerin tarafları kendi adlarına ve kendi adlarıyla hareket ederler. Bununla birlikte başkasının kimliğine bürünerek, özellikle sahte kimlik belgeleri kullanılarak yapılan sözleşmelere de sıkça rastlanmaktadır. Meselenin ceza hukuku boyutu bir kenara bırakılacak olursa burada cevabı aranan soru şudur: Bir kimse her nasılsa gerçek hak sahibinin bilgilerini içerir sahte kimlik belgesiyle motorlu aracın malikiymiş gibi noterde bir satış sözleşmesi akdederse bu sözleşmenin akıbeti ne olur? Yargıtay kararlarına konu olayların bazılarında yerel mahkemelerin sahte belgelere dayalı olarak noterde akdedilen motorlu araç satış sözleşmelerinin yok hükmünde olduğunu belirttikleri; ancak Yargıtayın bu konuda bir değerlendirme yapmadığı görülmektedir.⁸² Diğer yandan öğretide Özçelik, KTK md. 20/1-(d) uyarınca malik dışındaki kimselerin “*mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmenin noterce düzenlenebilmesi için ‘tescil belgesine (ruhsata) sahip olma’ veya ‘trafik sicilinde malik olarak kayıtlı bulunma’ şartlarını sağlayamayacağından, geçerli bir devir sözleşmesi yapama(yacağına)’*” ifade eder.⁸³ Gerçekten de satıcı malik veya yetkili temsilci olmadıkça noterlerin böyle bir satış sözleşmesini düzenlemeyeceği açıktır. Bununla birlikte satıcı sahte kimlik belgesi kullanmak suretiyle noterde böyle bir sözleşmenin düzenlenmesine muvaffak olmuşsa ne olacaktır? Yazara göre “*başkası adına düzenlenen sahte kimlik belgeleriyle yapılan sözleşmelerde yokluk ... söz konusu*” olduğundan sonuç değişmeyecek ve sözleşme geçersiz olacaktır.⁸⁴ Kısacası yazar, sahte kimlikle akdedilen sözleşmelerin yoklukla malûl olduğu ve dolayısıyla TMK md. 988 kuralının uygulanabilmesi için aranan tasarruf yetkisi haricinde geçersizlik sebebi bulunmaması şartının sağlanamayacağından motorlu araç mülkiyetinin emin sıfatıyla zilyetten kazanılamayacağını ileri sürer.⁸⁵

Buna karşın her ne kadar taşınmaza ilişkin olsa da mahiyet itibarıyla benzerlik arz eden ve Yargıtay kararına⁸⁶ konu olan bir olay⁸⁷ hakkında tapu

⁸² Örneğin Yargıtay 4. HD., E. 2011/5380 K. 2012/16309 T. 07.11.2012; Yargıtay 4. HD., E. 2012/7908 K. 2013/7507 T. 22.4.2013.

⁸³ Özçelik, 2019, s. 847.

⁸⁴ Özçelik, 2019, s. 847.

⁸⁵ Özçelik, 2019, s. 847.

⁸⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.2.1959 tarihli, E 1/21, K, 13 sayılı kararı. Aktaran: Selahattin Sulhi Tekinay, “Hak sahibi olmıyan Adaş tarafından yapılan gayrimenkul feragatları”, C. XXVIII, S. 1, 1962, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s. 257, vd.

⁸⁷ Olay özetle şöyledir: Hüseyin oğlu Ali Torunlar ve Mehmet oğlu Ali Torunlar adlı kimseler bir taşınmazda paylı mülkiyet sahibidir. Mehmet oğlu Ali Torunlar, kendi payını üçüncü kişi davalıya satarken tapu memuru ad benzerliği nedeniyle Hüseyin oğlu Ali Torunlar’ın payını da satışa dâhil etmiş ve yanlışlıkla her iki pay davalının üzerine tescil edilmiştir. Davacı, bu yanlış düzeltilmesini talep etmiştir. Yerel mahkeme, tapu siciline güven ilkesi gereği iyi niyetle iktisabın geçerli olduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, davacının satış işlemine taraf olmadığı ve rızasının alınmadığı gerekçesiyle tapu memurunun yaptığı yanlışlıkla gerçekleşen tescilin hukuken geçersiz olduğunu belirterek mahkeme kararını bozmuştur. Yerel mahkemenin kararında direnmesi üzerine konuyu görüşen Hukuk Genel Kurulu, 1. Hukuk Dairesinin görüşüne katılarak satış

kütüğünde hak sahibi olarak gözükken kimse ile aynı adı taşıyan (adaş) bir başka kimsenin hak sahibi kendiymişçesine akdettiği sözleşmenin geçerli olacağını Tekinay şu şekilde ifade etmektedir:⁸⁸ “Demek oluyor ki tapu memuru mülk olmayan kimsenin satıcı sıfatıyla, başkasına ait gayrimenkulü veya gayrimenkul hissesini satmasına imkân vermiyecektir. Fakat bu memnuiyet yalnız hakiki mülklerin hukuki durumlarına aksetmesi muhtemel tehlikeleri bertaraf etmek maksadına dayandığı ve mülk olmıyan satıcı ile alıcı arasındaki hukuki muameleyi batıl saymaya herhangi bir sebep bulunmadığı için, tapu memuru mülk olmıyan kimsenin satıcı sıfatıyla başkasına ait gayrimenkulü satmak hususundaki talebini her nasılsa kabul eder ve bu yolda bir resmî senet tanzim ederse bu satış taraflar arasında tamamen muteber olacaktır.”

Görüldüğü üzere Türk hukukunda başkasının kimliğine bürünerek akdedilen sözleşmelerin yoklukla malûl olacağı veya tamamen geçerli olacağı yönünde zıt görüşlere rastlanmaktadır. Bununla birlikte her iki görüş de yeterli şekilde gerekçelendirilmemiştir. Esasında başkasının adı kullanılmak suretiyle akdedilen sözleşmelerin hukuki sonuçlarının ne olacağı meselesine dair tartışma Alman öğreti ve içtihadında uzun bir geçmişe sahiptir.⁸⁹ Buna göre bir kişinin gerçek kimliğini saklayarak hukuki işleme başka bir kişinin adını kullanarak dâhil olduğu hâller “başkasının adı altında hareket etme” (*Handeln unter fremdem Namen*) olarak adlandırılmaktadır.^{90, 91} Burada sırasıyla adı kullanılan kişi (ad sahibi – *Namensträger*), başkasının adı altında hareket eden (sahte kimlik kullanan) kişi ve hukuki işlemin karşı tarafı (iyiniyetli üçüncü kişi) olmak üzere üç aktör yer alır. Bugün hâkim görüş başkasının adı altında hareket edenin iradesi dikkate alınmaksızın sorunun işlemin karşı tarafının başkasının adı altında hareket edenin irade beyanını somut olayın koşullarında nasıl anladığına göre çözülmesi gerektiği yönündedir.^{92, 93} Buna

sözleşmesinin, sözleşmeye taraf olmayan ve irade beyanında bulunmayan davacıyı bağlamayacağı ve taşınmaz ile satıcı arasında herhangi bir bağlantı olmadığından satışa sözleşmesine itibar izafe edilemeyeceğini yerel mahkemenin direnme kararını bozmuştur.

⁸⁸ Tekinay, 1962, s. 264.

⁸⁹ Konu hakkındaki literatür için bkz. Johannes Heyers, “Zurück aus der Zukunft–von Internet-Marktplätzen zu Gebrauchtwagenmärkten: Namens-und Identitätstauschungen als wertungsjuristisches Problem”, V. 35, I. 10, 2013, JURA - Juristische Ausbildung, s. 1038 dn. 2.

⁹⁰ Alexander Schmitt-Kästner, “BGH, Urt. v. 1.3.2013 – V ZR 92/12 (Erwerb eines unterschlagenen Gebrauchtwagens beim Handeln des Veräußerers unter dem Namen des Eigentümers)”, 4/2013, ZJS - Zeitschrift für das Juristische Studium, s. 436.

⁹¹ Bu noktada ifade etmek gerekir ki hukuki işlemde kastedilen taahhüt işlemleri olup (Matthias Schneider, Die rechtsgeschäftliche Haftung für den Accountmissbrauch im Internet, Peter Lang, 2015, s. 45) metnin devamında bunları sözleşme olarak kabul edeceğiz.

⁹² Heyers, 2013, s. 1038.

⁹³ Tarihi süreçte daha önce sırasıyla geçersizlik teorisi (*Nichtigkeitstheorie*) ve kendi adına işlem teorisi (*Eigengeschäftstheorie*) hâkim görüş olarak kabul edilmiştir. Bunları sırasıyla kısaca açıklayalım. Özellikle 20. yüzyılın başlarında savunulan geçersizlik teorisi, başkasının adıyla yapılan hukuki işlemlerin geçersiz olacağını savunur. Bu görüş iki gerekçeye dayanır: İlk olarak başkasının adıyla hareket eden kişinin irade

göre muhatap nezdinde kullanılan ad, bu ad altında hareket eden kişinin kimliğine dair yanlış bir düşünceye yol açmıyorsa, daha açık deyişle muhatap bakımından karşı tarafın adı ve kimliğinin bir önemi yoksa işlem, başkasının adı altında hareket eden kişinin kendi işlemi (*Eigengeschäft*) olarak kabul edilmeli ve bu kişi işlemle bizzat bağlı tutulmalıdır. Dolayısıyla bu hâlde hukuki işlem başkasının adı altında hareket eden kişi ile karşı taraf arasında geçerli bir şekilde kurulmuş sayılacaktır.⁹⁴ Öte yandan karşı tarafın ad sahibine dair belirli beklentilerinin olduğu ve özellikle ad sahibiyle sözleşme akdetmek istediği durumlarda mesele başka türlü çözüme bağlanır. Muhatap için karşı tarafın kullandığı adın arkasındaki kimliğin önem arz ettiği bu tür durumlarda işlem ad sahibinin işlemi olarak nitelendirilmekte ve yetkisiz temsil kurallarının kıyasen uygulanacağı kabul edilmektedir.⁹⁵

Bu noktada mesele artık tescilli motorlu araçların mülkiyetini devir amacı güden sözleşmelerde muhatapın sözleşmeyi kiminle, açık deyişle ad sahibiyle mi yoksa başkasının adı altında hareket eden kişiyle mi yaptığına karar vermeyi gerektirir.⁹⁶ Bir görüşe göre karşı taraf, araca ilişkin belgeleri (ruhsat) incelemek suretiyle orada adı yazan kimseyle sözleşme akdetmek niyetindedir ve bu nedenle sözleşmeyi akdederken ad sahibinin kimliğini dikkate alır. Aksi yöndeki görüşe göre ise karşı taraf ne ad sahibini ne de başkasının adı altında hareket eden kişiyi tanıır; doğrudan karşısındaki kişiyle işlem yapma düşüncesiyle hareket eder.⁹⁷ Bu noktada varılacak sonuç, sözleşmenin geçerliliği bakımından kritiktir; zira ilk görüş kabul edilirse yetkisiz temsil kurallarının kıyasen uygulanacağı ve bu tür durumlarda ad sahibinin işleme onay vermeyeceği göz önünde tutulduğunda sözleşme geçersiz olacaktır.

beyanı çelişkilidir, der bu görüş. Buna göre başkasının adıyla sözleşme akdeden bir kişi aslında giriştiği işlemin sonuçlarını üstlenmek istemez; yalnızca olumlu sonuçlarından faydalanarak borçları gerçek ad sahibine yüklemek niyetiyle beyanda bulunur. Bu nedenle başkasının adı altında yapılan irade beyanı, gerçek irade beyanını yansıtmaz. Böyle hâllerde irade beyanı yok sayılmalı ve işlem geçersiz kabul edilmelidir. Geçersizlik teorisi kapsamında ileri sürülen ikinci neden ise başkasının adıyla yapılan işlemler genellikle ceza hukuku açısından suç teşkil eden fiillerle bağlantılı olduğunu göz önünde tutarak bu tür işlemlerin batıl olduğunun kabulü gerektiğini savunur (BGB § 134 - TBK md. 27/1). Kendi adına işlem teorisi (*Eigengeschäftstheorie*), geçersizlik teorisinin aksine başkasının adıyla yapılan irade beyanlarının geçerli olduğunu ve doğrudan beyan sahibine ait bir hukuki işlem olarak kabul edilmesi gerektiğini savunur. Bir kimse başkası adına hareket ettiğini açıkça bildirmediği veya duruma göre karşı taraf böyle bir ilişkiyi anlamadığı hâllerde işlemin sonuçları kendisine ait olur (BGB § 164/2 - TBK 40/2). Buna paralel şekilde başkasının adı altında yapılan hukuki işlemlerde de işlem başkasının adı altında hareket eden kişinin bizzat kendisine ait olması gerekir. Ad yalnızca bir yorum kriteri olup irade beyanını bir “ad” değil; işlemde bulunan “insan” açıklamaktadır. Schneider, 2013, s. 51-55.

⁹⁴ Heyers, 2013, s. 1038, 1039; Schmitt-Kästner, s. 437.

⁹⁵ Heyers, 2013, s. 1039; Schmitt-Kästner, s. 436, 437.

⁹⁶ Heyers, 2013, s. 1040.

⁹⁷ Görüşler için bkz. BGH, Urt. v. 1.3.2013 – V ZR 92/12, Rn. 8. (<https://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=64111&pos=0&anz=1>)

Alman Federal Mahkemesi, başkasının adı altında satış sözleşme akdedilmek suretiyle devredilen motorlu araçlara ilişkin ilk kez 2013 yılındaki kararıyla⁹⁸ ikinci görüşü benimsemiştir.⁹⁹ Karara konu olay özetle şöyledir: Malik M, aracını K adlı kişiye kiralamıştır. Kira sözleşmesinin sona ermesine rağmen araç iade edilmeyip malik M adına düzenlenen sahte belgelerle Ü adlı kişiye satılıp teslim edilmiştir. Satış sözleşmesinde satıcı olarak malik M'nin adı yer almış ve M imiş gibi davranan satıcı tarafından imzalanmıştır. Malik M'nin şikâyeti sonrasında araç kendisine teslim edilmiş; bunun üzerine Ü mülkiyetini iyiniyetle kazandığını (BGB § 932 vd.) ileri sürerek aracın iadesi için dava açmıştır. Derece mahkemeleri davayı kabul ederek aracın davacıya iadesine karar vermiş ve söz konusu karar Alman Federal Mahkemesi tarafından onanmıştır. Karar gerekçesinde *“satıcının, araca ilişkin belgelerde görülen ad altında ortaya çıkmasının, satış sözleşmesinin ad sahibiyile yapıldığı sonucuna varmak için yeterli olmadığı”* nı belirten Federal Mahkemeye göre *“alıcı için önemli olan kural olarak satıcının adı ile araç belgesinde görülen malikin adının uyumu olup adın arkasındaki kişi değildir. Eğer kendisine rızayla teslim edilen bir motorlu aracın satıcısı, araç belgelerini sunarak kendisini onun maliki olarak tanıtır, bu tek başına, alıcının kimlik algısını oluşturmaz, sözleşme akdeden satıcının kişiliğinin geri planda kalmasını gerektirmez”*¹⁰⁰. Kısacası Federal Mahkeme, motorlu araç satışında alıcının satıcının kimliğinden ziyade adının ilgili belgelerde yer alan adla uyushmasına önem verdiği ve buradan hareket ettiği görüşündedir.¹⁰¹

Sahte kimlikle yapılan sözleşmelerin geçerliliği bağlamında Alman hukukunda hâkim olan görüşün Türk hukuku bakımından da benimsenebilir olduğu kanaatindeyiz. Şu hâlde öz itibarıyla ifade edecek olursak bir tarafın başkasının adı altında hareket ettiği hukuki işlemlerde karşı taraf için bahse konu işlemi ad sahibiyile yapıp yapmamanın önemsiz olduğu hâllerde işlem başkasının adı altında hareket eden ile karşı taraf arasında geçerli olarak kurulmuş kabul edilmelidir. Aksi hâllerde ise işlemin geçerliliği, -yetkisiz temsile kıyasen- ad sahibinin onayına bağlı olacak, onay vermediği durumlarda işlem geçersiz olacaktır (TBK md. 47/1). Böyle bir durumda da tasarruf yetkisinin eksikliği haricinde sözleşmenin geçersizliği nedeniyle TMK md. 988 uyarınca iyiniyetli mülkiyet kazanımı mümkün olmayacaktır.¹⁰²

Tüm bunlar ışığında başta sorduğumuz sorunun cevabını şu şekilde verebiliriz: Sahte kimlik belgesi kullanmak suretiyle (başkasının adı altında) akdedilen sözleşmeler, muhatabın sözleşme akdederken karşı tarafın kimliğine önem atfedip etmemesine göre ya doğrudan sahte kimlik kullanan kişinin işlemi olarak kabul edilir ve işlem geçerli olur ya da yetkisiz temsil kurallarına göre ad sahibinin onamasına bağlı kalır. Dolayısıyla tescilli motorlu araçlara ilişkin sahte kimlikle akdedilen satış sözleşmeleri bakımından mesele muhatabın sözleşme akdettiği kişinin kimliğinin alıcı

⁹⁸ BGH, Urt. v. 1.3.2013 – V ZR 92/12.

⁹⁹ Heyers, 2013, s. 1038; Schmitt-Kästner, 2013, s. 437.

¹⁰⁰ BGH, Urt. v. 1.3.2013 – V ZR 92/12, Rn. 9.

¹⁰¹ Heyers, 2013, s. 1041.

¹⁰² Aşağıda II, D, 3. Soyutluk görüşü bağlamında aynı sonuç için bkz. Heyers, 2013, s. 1040.

nezdinde ayırt edici niteliği haiz olup olmadığı noktasında düğümlemektedir. İleri sürülen her iki karşıt görüşün de haklılık payı taşıdığı muhakkaktır. Kanaatimizce bu durumda peşinen bir görüş belirtmek doğru değildir; somut olayın koşulları belirleyici olacaktır. Bununla birlikte alıcı için satıcının adının ilgili belgelerdeki adla örtüşmesinin önem arz ettiği yolundaki Alman Federal Mahkemesi gerekçesinin çoğu durumda geçerli olduğu düşüncesindeyiz. Şöyle ki motorlu araç alırken alıcılar esasında karşı tarafın kimliğinden ziyade aracın niteliğine (kilometresi, herhangi bir arızası olup olmadığı, hasar kaydı, değişen parçası vb.) odaklanmaktadır. Aracın kendi anlayışına göre uygun nitelikte olduğuna kanaat getiren bir alıcı için satıcının kimliğinin ikinci planda kaldığı ve Federal Mahkemenin işaret ettiği gibi alıcının bu noktada yalnızca satıcının adı ile ilgili belgelerde hak sahibine ilişkin sütunda yer alan adın (yani kimlik bilgilerinin) özdeşliğine dikkat ettiği söylenebilir. Sonuç olarak sahte kimlik belgesi kullanılmak suretiyle akdedilen sözleşmeler bağlamında TMK md. 988'in uygulanabilirliğine ilişkin peşin bir hüküm vermenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

3. Sahte Vekâletname Kullanılmak Suretiyle Yapılan Sözleşme

Yetki olmaksızın veya olan yetki aşılmak suretiyle bir başka kişi adına yapılan hukuki işlemlerde yetkisiz temsil söz konusudur.¹⁰³ Bu doğrultuda sahte vekâletname¹⁰⁴ ile başkasının adına yapılan işlemlerin yetkisiz temsil kapsamında değerlendirileceği şüphesizdir. Yetkisiz temsil durumlarında temsil olunan, yetkisiz temsile konu işlemi onarsa söz konusu işlemle bağlı hâle gelecek (TBK md. 46/1); aksi halde söz konusu işlem geçersiz olacaktır (TBK md. 47/1). Konumuz bağlamında adına işlem yapılan araç malikinin söz konusu işlemi onamayacağı açıktır.¹⁰⁵ Dolayısıyla sahte vekâletname ile gerçekleştirilen motorlu araç mülkiyetinin devrine yönelik sözleşmelerin genellikle geçersiz olacağı sonucuna varılabilir.

Öğretide bir görüş emin sıfatıyla zilyedin eşyanın maliki olmadığını bilen ve fakat bu kimsenin tasarrufa yetkili olduğuna iyiniyetle güvenen üçüncü kişinin aynı hak kazanımının TMK md. 988 uyarınca korunacağını kabul eder. Bu görüş, TMK md. 988 bağlamında üçüncü kişinin devreden malik olduğuna değil; tasarruf yetkisini haiz olduğuna yönelik iyiniyetinin korunduğundan hareket eder.¹⁰⁶ Katıldığımız diğer görüş ise TMK md. 988 kuralında iyiniyetin yalnızca tasarruf yetkisi eksikliğini giderici bir rol oynadığını ve tasarruf işleminin sebebindeki geçersizliği iyileştirmeyeceğini vurgular. Buna göre yetkisiz temsilci tarafından yapılan ve temsil olunan tarafından onanmadığı için geçersiz olan örneğin satış sözleşmesine dayalı

¹⁰³ Yetkisiz temsilin sonuçlarına ilişkin bkz. Oğuzman/ Öz, 2013, s. 248, vd.; Eren, 2019 s. 509, vd.

¹⁰⁴ Kastedilen temsile ilişkin yetki belgesidir. Bununla birlikte uygulamada bu belge için “vekâletname” kavramı kullanılageldiği gözetilerek söz konusu kavramı kullanmayı tercih ettik.

¹⁰⁵ Heyers, 2013, s. 1040.

¹⁰⁶ Homberger, 1950, md. 933 N. 25; Liver, 1977 s. 326; Oğuzman/ Seliçi/ Oktay-Özdemir, 2018, s. 111; Ünal & Başpınar, s. 238; Serozan, 2014, s. 153.

olarak yapılan zilyetliğin devriyle iyiniyetli üçüncü kişi mülkiyet hakkını kazanamayacaktır.¹⁰⁷

SONUÇ

Trafik siciline kayıtlı motorlu araçlar üzerindeki mülkiyet hakkı noterde düzenlenen sözleşmeyi müteakip aracın zilyetliğinin alıcıya devredilmesiyle nakledilir. Kanun koyucu, genel hükümlerden ayrılarak taşınır eşya niteliğindeki motorlu araçların mülkiyetinin devrini amaçlayan sözleşmelerin geçerliliğini resme şekle tâbi kılarak noterler tarafından yapılmayan devir sözleşmelerinin geçersiz olduğunu hükme bağlamıştır. Buna bağlı olarak haricen yapılan devir sözleşmeleriyle ya da salt zilyetliğin devriyle motorlu araçlar üzerindeki mülkiyet hakkı devredilemeyecektir. Dolayısıyla devir sözleşmesi noterler tarafından düzenlenmedikçe -devreden tasarruf yetkisini haiz olsun veya olmasın- devralan -iyiniyetli olsun veya olmasın- motorlu aracın mülkiyet hakkını kazanamayacaktır.

Olağan şartlarda noterlerin devreden tarafın malik veya yetkili temsilcisi olmadığı sürece devir sözleşmesi düzenlemeyeceği açıktır. Bununla birlikte sahte belgeler kullanılmak suretiyle aracın maliki veya yetkili temsilcisi gibi davranan kişilerce noterlerde devir sözleşmelerinin gerçekleştirildiğine rastlanmaktadır. Yargı kararlarına konu olaylarda genellikle malik (haricen) satış sözleşmesi veya kira sözleşmesi temelinde aracını bir başka kimseye teslim etmekte, bu kimse de genellikle sahte belgeler kullanmak suretiyle aracı iyiniyetli üçüncü kişilere noterde yapılan sözleşmeyle satıp teslim etmektedir. Bu olaylar bağlamında TMK md. 988 kapsamında motorlu araçların mülkiyetinin kazanımı meselesinde; birincisi motorlu araç sahibinin elinden rızasıyla çıkıp çıkmadığına, ikincisi ise sahte belgeler kullanılmak suretiyle akdedilen sözleşmelerin geçerli olup olmadığına yönelik olarak iki temel sorun gündeme gelmektedir.

İlk soruna ilişkin olarak yakın tarihli kararlarında Yargıtay, malikinin iradesinin aldatma nedeniyle sakatlandığından bahisle bedelinin sonradan ödeneceği söylenerek noterde satış sözleşmesi yapmaya ikna edilen veya bedel karşılığı verilen senedin vadesinde ödenmediği hâller ile baştan itibaren iade edilmemek niyetiyle kiralanan araçların rıza dışında elden çıktığına karar vermektedir. Buna karşın İsviçre Federal Mahkemesi ve öğretide aldatmanın borçlandırıcı işlem üzerinde mi yoksa zilyetliğin devrinde mi etkili olduğu ayrımı yapılmaktadır. İlk hâlde eşyanın rızayla elden çıktığı kabul edilmesine karşın ikinci hâlde elden rızayla çıkıp çıkmadığı meselesi tartışmalıdır. Kanaatimizce devir malikin zilyetliği devretme iradesinin aldatma sonucu da olsa bilinçli şekilde ortaya konulduğu durumlarda, eşyanın rızayla elden çıktığı kabul edilmelidir. Zira bu gibi hallerde malik, eşya üzerindeki tasarruf yetkisini devretmenin risklerini serbest iradesiyle üstlenmektedir. Buna karşın devir iradesinin hiç oluşmadığı veya aldatıcı hareketlerle tamamen bertaraf edildiği hâllerde, eşya malikinin elinden rıza dışı çıkmış sayılmalıdır.

¹⁰⁷ Haab/ Simonius/ Scherrer/ Zobl, 1977 Art. 714 N. 57; Stark/ Lindenmann, 2016, Art. 933 N. 67; Rey, 2007 s. 458; Tekinay/ Akman/ Burcuoğlu/ Altop, 1989 s. 172, dn. 5.

Diğer yandan sahte kimlik kullanılarak yapılan devir sözleşmelerinin hukuki geçerliliği de TMK md. 988 bağlamında önem arz eden bir konudur; zira devredenin tasarruf yetkisi haricindeki geçersizlik nedeni TMK md. 988'in uygulanmasını engeller. Türk öğretisinde başkasının adıyla akdedilen sözleşmelerin yoklukla malul veya tamamen geçerli olacakları yönünde görüşler ileri sürülmüştür. Bu tür sözleşmelerin hukuki kaderleri esasında Alman öğreti ve yargı kararlarında yoğun tartışmalara yol açmıştır. Türk hukuku bakımından da benimsenebileceğini düşündüğümüz günümüzdeki hâkim görüş, işlemin geçerliliğini sözleşmenin karşı tarafının bakışıyla ele almaktadır. Buna göre eğer karşı taraf için önemli olan yalnızca sahte belgedeki ad ile işlemi gerçekleştirenin adı arasındaki uyumsa ve işlemi gerçekleştirenin gerçek kimliği ikinci plandaysa sözleşmenin işlemi gerçekleştiren ile karşı taraf arasında yapıldığı ve geçerli olduğu kabul edilmelidir. Aksi hâlde, işlem hakkında yetkisiz temsil hükümleri kıyasen uygulanmalı ve işlemin geçerliliği ad sahibinin onamına bağlı tutulmalıdır.

Motorlu araçların devirleri bağlamında meseleye yaklaşıldığında ise - Alman Federal Mahkemesinin değerlendirmesine paralel olarak- alıcılar için aracın satıcısından ziyade niteliğinin önem arz ettiğini söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır. Buradan hareketle sahte kimlik belgesi kullanılmak suretiyle aracın maliki gibi davranarak bir şekilde noterde satış sözleşmesi yapılmışsa ve somut olayın koşulları alıcı için önemli olanın satıcının kimliği olduğunu ortaya koymuyorsa satış sözleşmesinin geçerli olacağını kabul etmek gerekir düşüncesindeyiz.

Son olarak sahte vekâletname ile yapılan işlemlerde yetkisiz temsil bulunduğu açıktır. Bu tür işlemlerin aracın maliki tarafından onanmayacağı varsayıldığında sözleşmenin geçersizliği kaçınılmazdır. Esasında yetkisiz temsilci tarafından taşınır eşyanın mülkiyetinin devrinde TMK md. 988 uyarınca iyiniyetli iktisabın söz konusu olabileceğini kabul eden görüşler olsa da yetkisiz temsil hâlinde devre temel teşkil eden sözleşme geçersiz olduğundan ve TMK md. 988 yalnızca tasarruf yetkisi eksikliğini giderdiğinden kanaatimizce bu mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- Akipek J/ Akıntürk T/ Ateş D, Eşya Hukuku, 2. Bası, Beta, İstanbul, 2018.
- Doğan M, Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XII, S. 3-4, 2008, s. 181-207
- Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Esener T/ Güven K, Eşya Hukuku, 6. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- Haab R/ Simonius A/ Scherrer W/ Zobl D, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Das Sachenrecht. Schulthess Polygraphischer Verlag AG, 1977.
- Hatemi H/ Aybay A, Eşya Hukuku, 3. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- Heyers J, Zurück aus der Zukunft-von Internet-Marktplätzen zu Gebrauchtwagenmärkten: Namens-und Identitätstäuschungen als wertungsjuristisches Problem, Juristische Ausbildung, 35(10), 2013, 1038-1042.
- Hinderling H, Schweizerisches Privatrecht, Fünfter Band, Sachenrecht, Erster Halbband, Der Besitz. Basel - Stuttgart: Helbing & Lichtenhahn Verlag G, 1977.
- Homburger A, İsviçre Medeni Kanunu Şerhi, Aynî Haklar (Üçüncü Kısım): Zilyetlik ve Tapu Sicili, Çev. S. Bertan, Şerhin İkinci Tab'ından Tercüme Bası, Adalet Bakanlığı Yayınları, 1950.
- Honsell H/ Mayer-Maly T/ Selb W, Römisches Recht, 4. Aufl., Springer-Verlag, 1987.
- Honsell H/ Vogt N P/ Geiser T, Basler Kommentar Zivilgesetzbuch II, 4. Aufl., Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2011. (BSK ZGB II – Ernst)
- Karner E, Gutgläubiger Mobiliarerwerb: Zum Spannungsverhältnis von Bestandschutz und Verkehrsinteressen, Springer Verlag, Wien, 2006.
- Kurt E, Motorlu Araç Mülkiyetinin Devri, Tescili ve Harici Devirler, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8 (Özel), 2013, 1857-1930.
- Liver P, Schweizerisches Privatrecht, Fünfter Band, Sachenrecht, Erster Halbband, Das Eigentum, Helbing & Lichtenhahn Verlag AG., Basel & Stuttgart, 1977.
- Nomer H N/ Ergüne M S, Eşya Hukuku - Zilyetlik ve Tapu Sicili, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Oğuzman K/ Seliçi Ö/ Oktay-Özdemir S, Eşya Hukuku, 21. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.
- Oğuzman K/ Öz M T, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1, 11. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- Ostertag F, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band IV: Sachenrecht, III. Abteilung Art. 919-977, 2. Aufl., Verlag von Stämpfli & Cie, Bern, 1917.
- Ozanoğlu H S, Türk Medeni Kanunu'nun 940. Maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Taşıt Rehni) Üzerine, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V(1-2), 2001, 20-34.
- Özçelik Ş B, Motorlu Araç Mülkiyetinin Yetkisiz Kimseden Devralınması ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 68(4), 2019, 841-861.
- Rey H, Die Grundlagen des Sachenrechts und das Eigentum Band I, 3. Aufl., Stämpfli Verlag AG, Bern, 2007.
- Richter J, Gutgläubiger Erwerb eines bei der Probefahrt entwendeten PKW – BGH, Urteil vom 18. 9. 2020, V ZR 8/19. URA - Juristische Ausbildung, 43(2), 2001, 170-176.
- Rusch A F, Gutgläubiger Fahrnisserwerb als Anwendungsfall der Rechtsscheinlehre, Jusletter, 28. Januar 2008, 1-18.
- Schmitt-Kästner A, BGH, Urt. v. 1.3.2013 – V ZR 92/12 (Erwerb eines unterschlagenen Gebrauchtwagens beim Handeln des Veräußerers unter dem Namen des Eigentümers). ZJS - Zeitschrift für das Juristische Studium(4/2013), 2013, 436-439.

Schneider M, Die rechtsgeschäftliche Haftung für den Accountmissbrauch im Internet, Peter Lang, 2015.

Serozan R, Eşya Hukuku I, 3. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.

Sirmen A L, Eşya Hukuku, 2. Bası, Yetkin, Ankara, 2014.

Stark E W/ Lindenmann B, Der Besitz, Art. 919-941 ZGB. Berner Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, 4. Aufl., Stämpfli Verlag AG, 2016.

Tekinay S S, Hak sahibi olmıyan Adaş tarafından yapılan gayrimenkul feragları. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, XXVIII(1), 1962, 257-269.

Tekinay S S/ Akman S/ Burcuoğlu H/ Altop A (1989). Tekinay Eşya Hukuku Cilt I Zilyedlik - Tapu Sicili Mülkiyet, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

Uyumaz A, Motorlu Taşıt Rehni, On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Ünal M/ Başpınar V, Şekli Eşya Hukuku: Giriş, Zilyetlik, Tapu Sicili, 10. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018.

Vardar Hamamcıoğlu G, Medenî Hukuk'ta Tasarruf İşlemi Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Elektronik Kaynaklar

<https://www.lexpera.com.tr>

<https://www.bger.ch/de/index.htm>

<https://juris.bundesgerichtshof.de/>